

INARIN KUNNAN SAAMENKIELISEN VAR- HAISKASVATUKSEN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMA 1.8.2019

Nimi:
Kunta:
Hyväksymispäivämäärä:

Inarin kunnan varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelma
Inari
19.6.2019

Sisällysluettelo

1.VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAADINTA, ARVIOINTI JA	2
KEHITTÄMINEN	2
2. PAIKALLISET ERITYISPIIRTEET JA VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMISEN TAVAT	4
3.LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	5
4. VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN JA TOIMINTAMUODOT	7
5. VARHAISKASVATUS OSANA LAPSEN KASVUN JA OPPIMISENPOLKUA	13
6. ARVOPERUSTA	15
7. OPPIMISKÄSITYS	17
8. PEDAGOGISESTI PAINOTTUNUT KASVATUKSEN OPETUKSEN JA HOIDON KOKONAISUUS	19
9. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN	21
10 TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMINEN JA SITÄ OHJAAVAT PERIAATTEET	25
11. VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT	28
12. YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA	30
13. PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS	32
14. PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI	34
15. MONIPUOLISET TYÖTAVAT	36
16. LEIKKI KEHITYKSEN, OPPIMISEN JA HYVINVOINNIN LÄHTEENÄ	37
17. OPPIMISEN ALUEET	39
17.1 Kielten rikas maailma	39
17.2 Ilmaisun monet muodot	40
17.3 Minä ja meidän yhteisömme	41
17.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni	42
17.5 Kasvan, liikun ja kehityn	43
18. KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ TARKENTAVIA NÄKÖKULMIA	46
19. TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET	51
20. YHTEISTYÖ LAPSEN, HUOLTAJAN JA MUIDEN ASiantuntijoiden kanssa tuen aikana	53
21. TUEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	55
22. LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA TUEN AIKANA	57
23. PEDAGOGINEN TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	58

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAADINTA, ARVIOINTI JA

KEHITTÄMINEN

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita. Arviointia käsitellään tarkemmin osiossa Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.

Opetushallitus on päättänyt 19.12.2018 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joiden mukaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat päivitetään. Päivitetty Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2019. Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ohjaa varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Inarin kunnassa on laadittu Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu), joka koskee kunnan koko varhaiskasvatusta, päiväkoti- ja perhepäivähoitoa sekä kielipesiä. Inarin kunnan sivistyslautakunta hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman suomenkielistä ja saamenkielistä varhaiskasvatusta varten. Saamenkielinen varhaiskasvatussuunnitelma koskee inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa, johon sisältyy saamenkielisen varhaiskasvatuksen erityispiirteet sekä kielen ja kulttuurin tukemiseen liittyvät näkökohdat. Konkreettiset pedagogiset toimet kirjataan toimintavuosittain varhaiskasvatussyksikön omaan ryhmävasuun, joka tehdään yhteistyössä lasten huoltajien kanssa.

Ensimmäinen lakisääteinen valtakunnallisiin perusteisiin pohjautuva Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2017. Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin 1.11.2017 alkaen. Varhaiskasvatussuunnitelman teko aloitettiin henkilöstön täydennyskoulutuksilla mm. varhaiskasvatustilain muutoksesta, sen vaikutuksista ja uudistuvista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä osallisuuden, yhteisöllisyyden ja leikin kehittämisestä varhaiskasvatuksessa. Vuonna 2017 käyttöön otetun Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ovat osallistuneet esimiesten johdolla koko varhaiskasvatushenkilöstö. Varhaiskasvatushenkilöstö on osallistunut myös Inarin kunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteiden suunnitteluun: liikunta, luonto- ja ympäristökasvatus, kielten rikas maailma, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, lapsen tuki varhaiskasvatuksessa sekä havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Tavoitteet on kirjattu Vasun eri osioiden loppuun. Huoltajien ja lasten mahdollisuutta osallistua Inarin kunnan Vasun tekoon on huomioitu lapsia kuulemalla sekä järjestämällä eri yksiköissä Vasuun liittyviä vanhempainiltoja ja -tilaisuuksia Vasu-prosessin aikana. Lasten huoltajilla on ollut mahdollisuus kommentoida Inarin kunnan Vasua ennen sen hyväksymistä, josta on tiedotettu huoltajia etukäteen mm. Inarin kunnan varhaiskasvatuksen www-sivuilla. Inarin kunnan Vasun kommentointimahdollisuus on tarjottu myös esiopetuksen, perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoille ja yhteistyökumppaneille. Monialaisen yhteistyön suunnittelussa ja kehittämisessä on tehty yhteistyötä Vasun ohjausryhmän, kiertävän erityislastentarhanopettajan, koulukuraattorin sekä yhteistyötahojen kanssa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii, että Vasun perusteissa sekä kunnan Vasuissa olevat tavoitteet ja sisältö ohjaavat ryhmän toimintaa ja arviointi sekä kehittäminen ovat jatkuvaa. Tavoitteiden toteuttamista arvioidaan säännöllisesti ja huoltajilta kerätään palautetta keskustelemalla, vanhempainilloissa ja kyselylomakkeilla. Lapsilta, huoltajilta ja työyksiköstä saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä ja Vasun päivityksessä. Varhaiskasvatusyksiköt tiedottavat huoltajia Vasuista vanhempainilloissa ja tiedotteilla toimintakausittain.

Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelman 1.8.2019 päivitys on toteutettu esimiesten ja ryhmäperhepäiväkotien vastuuhenkilöiden toimesta yhteistyössä koko varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Päivitys perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2018 (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2018:3a).

Vasun perusteiden muutoksista on tiedotettu henkilöstöä ja henkilöstö osallistui toukokuussa 2019 toteutettuun Vasupäivitys-kyselyyn. Kysely sisälsi keskeisiä Vasuun ja sen kehittämiseen liittyviä asioita sekä Vasun toteutumisen arviointia. Inarin kunnan Vasun päivitykseen lisättiin uudeksi kehittämiskohteeksi **lasten kasvuilmapiirin kehittäminen**, joka nousi esille kevään 2018 Vasu-arviointipalaverissa.

Inarin kunnan saamenkielisen varhaiskasvatuksen suunnitelmassa on käsitelty Inarin kunnan ja Saamelaiskäräjien 13.12.2017 pidetyn saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun muistioon (14.3.2018) kirjatut asiat. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen suunnitelman päivitykseen ovat osallistuneet varhaiskasvatusjohtaja, perhepäivähoidonohjaaja, Inarin päiväkodin johtaja sekä Inarin kunnan saamenkielisten yksiköiden vasuhydyshenkilöt.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen toiminnassa hyödynnetään saamelaisalueen kuntien kanssa yhteistyössä tehtyä Saamelaista varhaiskasvatussuunnitelmaa (2009) sekä Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opasta (2013). Esimerkkejä saamenkielisestä materiaalista ja oppaista on kohdassa 18. kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.

2. PAIKALLISET ERITYISPIIRTEET JA VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMISEN TAVAT

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Inarin kunnassa on järjestetty kunnallista varhaiskasvatusta vuodesta 1974 alkaen. Kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä on noin 250 lasta ja heistä huolehtii noin 60 varhaiskasvatuksen työntekijää. Inarin kunta on pinta-alaltaan Suomen suurin kunta ja kunnan pitkien etäisyyksien vuoksi matkat kunnallisiin palveluihin voivat muodostua hyvinkin pitkiksi. Kunnan eteläisin varhaiskasvatustyksikkö on Saariselän päiväkotijoukko ja pohjoisin Näämön ryhmäperhepäiväkotijoukko, joille välimatkaa kertyy yli 200 km.

Päiväkotitoimintaa järjestetään suurimmissa kylissä: Ivalossa, Inarissa ja Saariselällä. Perhepäivähoito on keskittynyt Ivalon kylälle ja sen läheisyyteen, lisäksi Ivalossa ja Näämössä toimii ryhmäperhepäiväkotijoukko. Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään kolmella eri saamenkielellä: inarin-, koltan- ja pohjoissaameksi. Inarin kunta järjestää koltansaamenkielistä kielipesätoimintaa ja ostaa sopimuksen mukaisesti inarinsaamenkielistä kielipesätoimintaa. Inarin kunnassa järjestetään äidinkielistä saamelasta varhaiskasvatusta inarinsaameksi ryhmäperhepäivähoitona (kielipesät) ja pohjoissaameksi päiväkodissa. Eri varhaiskasvatustyksiköt tekevät säännöllisesti yhteistyötä keskenään ja yhteistyötä tehdään myös yli kuntarajojen erityisesti saamenkielisissä yksiköissä. Yhteistyön kehittämisessä hyödynnetään tietotekniikkaa, jonka avulla yhteistyötä eri yksiköiden välillä voidaan kehittää pitkistä välimatkoista huolimatta.

Inari on monikulttuurinen kunta, jonka erityispiirre on monipuolinen ja ainutlaatuinen pohjoinen luonto. Luonto on kaikkia inarilaisia yhdistävä tekijä, joka korostuu myös Inarin kuntastrategiassa ja kunnan tunnuslauseessa: "Inari - Voimakas luonnostaan". Yhteiseksi painopistealueeksi ja kehittämiskohteeksi Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa on valittu ympäristö- ja luontokasvatus ja kielten rikas maailma. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen toiminnassa painotetaan liikunnan merkitystä ja monipuolista liikkumista.

Inarin kunnan Vasua laadittaessa on huomioitu Inarin kunnan esi- ja perusopetussuunnitelma ja Inarin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Inarin kunnan Vasun perusteella kaikki varhaiskasvatustyksiköt laativat oman ryhmävasun. Ryhmävasuun kirjataan pedagogisen toiminnan kehittämiskohteet ja millä tavoin ne näkyvät toiminnassa sekä yhteiset keinot toteuttaa arviointia ja kehittämistä. Vasussa kuvataan myös huoltajien, varhaiskasvatuksen ja muiden yhteistyötahojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Ryhmävasu tarkistetaan toimintakausittain ja siihen tehdään tarvittavat muutokset.

Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään Inarin kunnassa inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielisenä. Saamelaislapsilla on oikeus saamenkieltä ja kulttuuria ylläpitävään varhaiskasvatukseen (ks. Perustuslaki 17.3§, Varhaiskasvatustalaki 540/2018 ja YK:n Lapsen oikeuksien julistus). Inarin kunnassa saamenkielisen varhaiskasvatuksen piirissä on noin 60 lasta. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa painotetaan luonnon kiertokulkua ja kahdeksan vuodenajan vuotuisikiertoa sekä vuodenaikojen eri vaiheisiin liittyviä perinteisiä tehtäviä ja askareita. Saamelaiskulttuurissa luonto, ihminen, arkinen toiminta ja kieli ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Luonnonvaroja käytetään kestävästi, kohtuullisesti, kunnioittavasti ja luontoa hoitaen. Luonnon ja kotiseudun tuntemisen kautta lapselle syntyy tunne oman kotiseudun tärkeydestä ja rakkaudesta.

Saamenkielisen varhaiskasvatustyksikön ryhmävasu tehdään vuosittain yhteistyössä huoltajien kanssa. Ryhmävasuun kirjataan varhaiskasvatustyksikön arvot, joita ovat: kieli ja kulttuuri, suku, yhteisö, vahva identiteetti, luonto, perinteiset elinkeinot, sukupuolten välinen tasa-arvo, ihmisyyden, monikulttuurisuus, rauha ja sovinnollisuus. Lisäksi kirjataan saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvät painotukset, erityispiirteet ja tarpeet, jotka nousevat esiin lasten vasuista ja varhaiskasvatustyksikön tarpeista. Ryhmävasuun kirjataan varhaiskasvatustyksikön toimintamuodot, toteutustavat ja arjen käytänteet, sekä mahdolliset yhteistyötahot ja osallistumiset yhteisöllisiin tapahtumiin.

3. LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkettä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksemukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin

osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään huoltajien, lapsen, henkilöstön ja tarvittaessa muun yhteistyöverkoston kanssa yhdessä jokaisesta lapsesta toimintakauden alkaessa. Lasten huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö perustuu yhteiseen tehtävään, jonka tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvointi. Lapsen Vasuun kirjataan lapselle tärkeitä kokemuksia, vahvuuksia, mielenkiinnon kohteita sekä pedagogisen toiminnan tavoitteet ja mahdolliset tukitoimet. Lapsen Vasuun kirjataan myös lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvät yhteydenotot ja tapaamiset. Perheen äidinkielen huomioiminen lapsen Vasun laadinnassa on edellytys lapsen edun mukaisen yhteistyön toteuttamiseen. Varhaiskasvatushenkilöstön tulee huomioida huoltajien kielitausta siten, että lapsen huoltajat ymmärtävät Vasukeskustelun sisällön ja Vasuun kirjatut asiat. Tarvittaessa käytetään tulkki- ja käännöspalveluita.

Lapsen Vasun avulla henkilöstö oppii tuntemaan lasta paremmin sekä ohjaamaan lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen Vasu on jatkuva prosessi, jossa korostuu lapsen yksilöllisyys sekä lapsen ja huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen toteuttamisen suunnittelussa. Vasun toteutumista arvioidaan vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa ja yhteisissä vasukeskusteluissa vähintään kerran vuodessa. Perhepäivähoitajat huolehtivat ryhmänsä lasten Vasujen teosta ja toteuttamisesta. Perhepäivähoidonohjaaja ohjaa Vasun tekoa ja on mukana vasukeskusteluissa tarvittaessa. Päiväkodissa lastentarhanopettaja vastaa ryhmän lasten Vasujen laadinnasta ja toteuttamisesta yhdessä ryhmän henkilöstön kanssa.

Kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta toimitetaan neuvolaan 1,5- ja 4-vuotiaiden lasten neuvolatarkastuksiin sekä aina tarvittaessa, kun on huoli lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta, terveydestä tai hyvinvoinnista. Huoltajien suostumus Vasun toimittamiseen neuvolan terveydenhoitajalle kysytään lapsen Vasussa. Neuvolan terveydenhoitaja toimittaa palautteen tarkastuksesta lasten huoltajien lisäksi myös varhaiskasvatushenkilöstölle.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa lapsen Vasuun kirjataan lapsen kielen kehityksen ja kulttuuriin kasvamisen tavoitteet, näitä todentavat pedagogiset toimenpiteet sekä toimenpiteiden toteutumisen ja lapsen kehityksen arviointitavat. Vasukeskustelussa käsitellään kielen, kulttuurin ja perinteiden näkymistä perheessä ja tapoja, joilla lapsen saamen kielen kehittymistä tuetaan kotona. Äidinkielisessä varhaiskasvatuksessa Vasun teossa käytetään saamenkielisiä lomakkeita ja keskustelut käydään ja kirjataan saamenkielellä aina, kun se on mahdollista. Kielipesien osalta saamenkielisten lomakkeiden ja saamenkielen käyttö Vasun teossa on tavoitteena. Aina on kuitenkin turvattava, että lapsen molemmat huoltajat voivat osallistua yhteistyöhön. Vasuasiakirjaa käytetään yhteistyössä esimerkiksi neuvolan kanssa, jolloin tarvittaessa käytetään käännöspalvelua. Tärkeää on, että vasuasiakirja palvelee lapsen etua kaikissa tilanteissa.

4. VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN JA TOIMINTAMUODOT

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana.

Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 18.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös veloitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalassa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustlain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyttyä tarvittaessa monialaisessayhteistyössä;

8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvun lopussa.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (luku 10) Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustalain määrittää, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan.

Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuolettain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustalain palveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan palvelujen piiriin hakeuduttaessa sekä lapsen jo ollessa varhaiskasvatustalain palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatustalain on yleisin varhaiskasvatustalain toimintamuolettain. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuolettain. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimer-

kiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukevat perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epä-säännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatustalveta, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia- pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatustalveta.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatustalveta, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Vuodesta 2013 alkaen Inarin kunnan varhaiskasvatus on ollut sivistyslautakunnan alaista toimintaa. Inarin kunnan varhaiskasvatuksesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja, jonka esimiehenä toimii sivistysjohtaja. Perhepäivähoidosta vastaa perhepäivähoidonohjaaja ja päiväkodeista vastaavat päiväkodinjohtajat.

Inarin kunnassa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään Inarin ja Ivalon päiväkodeissa ja koltan- ja inarinsaamenkielistä kielipesätoimintaa kielipesissä. Saamenkielinen varhaiskasvatus käsittää kaksi keskeistä toimintamuotoa, joissa toimintakielenä on inarin-, koltan- tai pohjoissaamen kieli. Äidinkielenään saamea puhuville lapsille järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti saamenkielistä varhaiskasvatusta. Toisen osan saamelaisesta varhaiskasvatuksesta muodostavat saamen kieliä elvyttävät kulttuuri- ja kielipesät, jotka ovat tarkoitettu saamelaislapsille, joille saamen kieli ei enää siirry kotona. Kielipesätoiminnassa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä.

Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito

Perhepäivähoito on pienryhmässä tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoitajalla saa olla kokoaikaisessa hoidossa yhtä aikaa enintään neljä alle kouluikäistä lasta ja lisäksi osapäivähoidossa oleva esiopetusikäinen lapsi, mukaan luettuna hoitajan omat alle kouluikäiset lapset. Perhepäivähoitoa järjestetään pääsääntöisesti hoitajan omassa kodissa Ivalon alueella sekä tarpeen mukaan muissa kylissä. Kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa järjestetään arkipäivisin n. klo 7:00–17:00 välisenä aikana.

Ryhmäperhepäivähoitoa järjestetään perhepäivähoidon varahoitoyksikkö Päivänsinessä sekä Näätämön ryhmäperhepäiväkodissa.

Päiväkotitoiminta

Päiväkodissa lapset toimivat ryhmissä, jotka muodostetaan ottaen huomioon mm. lasten ikä sisarussuhteet, äidinkieli, kulttuuristausta sekä kehitykselliset tarpeet ja päiväkodin tilat. Varhaiskasvatustilain määrittelee henkilökunnan koulutuksen ja määrän suhteessa lasten määrään. Päiväkodin lapsiryhmissä työskentelee lastenhoitajia, lastentarhanopettajia, varhaiserityisopettajia, ryhmävastajia ja päiväkotiapulaisia. Varhaiskasvatusta järjestetään kolmessa päiväkodissa: Ivalossa, Saariselällä ja Inarin kirkonkylässä.

Ivalon päiväkoti on n. 90-paikkainen päiväkoti, jossa toimii kuusi lapsiryhmää: Kullerot, Kanervat ja Esikot ovat suomenkielisiä päiväryhmiä, Nästi on pohjoissaamenkielinen sisarusryhmä ja Karpalot ja Suopursut toimivat tarvittaessa ympäri vuorokauden. Esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoito järjestetään Suopursujen vuororyhmässä.

Inarin päiväkoti on n. 40-paikkainen päiväkoti, jossa toimii 2 ryhmää, suomenkielinen ryhmä Tammukat ja pohjoissaamenkielinen ryhmä Urbi. Tammukat -ryhmässä järjestetään tarvittaessa myös ilta- ja viikonloppuhoitoa.

Saariselän päiväkoti on n. 20-paikkainen päiväkoti, jossa järjestetään tarvittaessa myös ilta-, yö-, ja viikonloppuhoitoa. Päiväkodissa annetaan maksutonta esiopetusta Saariselän alueen 6-vuotiaillelapsille.

Vuorohoito

Inarin kunnassa vuorohoitoa järjestetään sivistyslautakunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti sivistyslautakunnassa. Vuorohoitoa järjestetään lapselle, joka tarvitsee sitä säännöllisesti huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Tilapäistä vuorohoitoa haetaan erikseen.

Esiopetus

Inarin kunnan sivistystoimi järjestää maksutonta esiopetusta 6-vuotiaille lapsille Ivalon, Inarin ja Severtijärven kouluilla sekä Saariselän päiväkodissa. Kouluilla järjestetään esiopetusta suomen, - inarin- ja pohjoissaamenkielillä. Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisen opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta tehtyä paikallista esiopetussuunnitelmaa. Esiopetus on laajuudeltaan vähintään 700 tuntia vuodessa (noin 19 h/vk). Esiopetuksesta ja hakuajoista tiedotetaan vuosittain kunnan toimesta. Kunnan koulut järjestävät ilta-päivätoimintaa koulun jälkeen kaikille esikoululaisille.

Kielipesätoiminta

Kielipesä on alle kouluikäisille kielivähemmistön tai alkuperäiskansan lapsille tarkoitettua varhaiskasvatus-toimintaa, jossa tavoitteena on siirtää uhanalainen kieli lapsille kielikylpymenetelmää käyttäen. Kielipesätoiminnalla pyritään kasvattamaan lapset kielensiirtäjiksi. Tavoitteena on, että lasten kielitaito kehittyä äidinkielen tasoiseksi tai vahvaksi toiseksi kieleksi ja he saavuttavat toiminnallisen kaksikielisyyden kouluikänsä mennessä. Yhteisötasolla päämäärä on uhanalaisen kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle sekä sen turvaaminen, että saamelaislapsilla on mahdollisuus ylläpitää yhteyttä omaan kieleen ja kulttuuriin.

Inarin kunta järjestää kielipesätoimintaa Ivalossa ja Severtijärvellä, joissa toimii 4-8-paikkaiset koltansaamen kielipesät.

Inarissa toimii kaksi inarinsaamenkielistä kielipesää, 8-paikkainen Piervâl ja 8-paikkainen Piäju. Ivalossa toimii 8-paikkainen inarinsaamenkielinen kielipesä Kuāti. Inarinsaamenkielistä kielikylpytoimintaa ylläpitää Anarâškielâ Servi ry, jolta kunta ostaa palvelut.

Inarin- ja koltansaame luokitellaan vakavasti uhanalaisiin kieliin. Vuonna 2012 valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen toimenpideohjelmasta saamen kielten elvyttämiseksi, jolla vahvistetaan mm. saamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa sekä kehitetään saamen kielen opiskelua koko maassa. Inarin kunnassa järjestetään koltan- ja inarinsaamenkielinen varhaiskasvatus kielipesissä.

Yhteistyö eri toimintamuotojen kesken

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa yhteistyö eri toimintamuotojen, suomenkielisten ja saamenkielisten päiväkotiryhmien, kielipesien ja perhepäivähoidon, välillä toteutetaan yhteisinä retkinä ja tapahtumina sekä eri tilojen monipuolisena hyödyntämisenä. Yhteistyömuotoja ovat myös koulutukset ja yhteiset palaverit mm. lapsen vaihtaessa varhaiskasvatuspaikkaa tai siirtyessä esiopetukseen. Teknologia mahdollistaa yhteistyön kunnan eri varhaiskasvatusyksiköiden välillä pitkistä välimatkoista huolimatta. Kunnan varhaiskasvatushenkilöstö työskentelee tarvittaessa eri yksiköissä.

Varhaiserityisopettajan palvelut

Inarin kunnassa on kaksi varhaiserityisopettajan tointa. Toinen erityisopettaja toimii Ivalon päiväkodin lapsiryhmässä ja toinen kaikissa Inarin kunnan varhaiskasvatusyksiköissä. Varhaiserityisopettajat vastuualueisiin kuuluvat tukea tarvitsevien lasten erityispedagogiikan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen yhteistyössä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa.

Koululaisten palvelut

Sivistystoimi järjestää kouluilla esioppilaille, 1.–2.-luokkalaisille sekä erityisoppilaille ilta-päivätoimintaa koulun jälkeen. Ilta-päivätoiminnasta peritään sivistyslautakunnan päättämä kuukausimaksu.

Erytystä tukea tarvitseville 1.–2. luokan oppilaille voidaan järjestää varhaiskasvatusta tukipalveluna yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa.

Saamenkielisissä ryhmäperhepäiväkodeissa, päiväkotiryhmissä ja kielipesissä järjestetään saamenkielistä koululaisten ilta-päivätoimintaa 1.–2.-luokkalaisille, mikäli ryhmissä on tilaa.

Inarin kunta järjestää ei-lakisääteistä koululaisten varhaiskasvatusta ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa tarvitseville 1.–2. luokan oppilaille, mikäli vanhemmat työn tai opiskelun vuoksi tarvitsevat vuorohoitoa lapsilleen. Lisäksi 1-luokan oppilaille järjestetään varhaiskasvatusta koulun lomien aikana.

Tilapäinen varhaiskasvatus

Inarin kunta järjestää kunnallisen varhaiskasvatuksen lisäksi tilapäistä hoitoa, jota on mahdollisuus saada silloin, kun lapsiryhmissä on paikkoja vapaana. Tilapäisestä varhaiskasvatuksesta peritään sivistyslautakunnan päättämä erillinen päivämaksu.

Muut varhaiskasvatuspalvelut ja kotihoidontuki

Kunnassa toimivia muita varhaiskasvatuspalveluja ovat seurakunnan avoin päiväkerho kotihoidossa oleville lapsille sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ylläpitämä perhekahvila. Lisäksi kansalaisopistojen tarjonnasta löytyy monia lapsille suunnattuja kerhoja ja kursseja.

Kela maksaa perheille kotihoidon- ja yksityisen hoidon tukea vaihtoehtona kunnallisille varhaiskasvatuspalveluille. Inarin kunta maksaa kotihoidontuen ja kokeiluna toteutettavaa yksityisen hoidon tuen kuntalisää sivistyslautakunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti.

5. VARHAISKASVATUS OSANA LAPSEN KASVUN JA OPPIMISENPOLKUA

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa alkaa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Huoltajat täyttävät varhaiskasvatushakemuksen, johon lapsen henkilö-, perhe-, terveys- ym. tiedot kirjataan. Varhaiskasvatushakemuksen perusteella tehdään päätös varhaiskasvatuspaikan myöntämisestä. Ennen varhaiskasvatuksen alkua vanhemmat täyttävät lapsen perustietolomakkeen, jonka perusteella tutustumisen yhteydessä käydään lapsen aloituskeskustelu. Riittävät tiedot lapsen kehityksestä ja tarpeista ovat erittäin tärkeitä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä varten.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi henkilöstön tekemä hyvä keskinäinen yhteistyö omassa työyksikössä tai pienryhmässä on onnistuneen varhaiskasvatustoiminnan edellytys. Henkilöstö järjestää riittävästi aikaa yhteisen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin sekä tiedottamiseen. Työaika järjestetään esimiehen toimesta tarvittaessa myös työajan ulkopuolella sekä yhteisinä koulutus- ja palvelitilaisuuksina.

Varhaiskasvatusyksiköiden välisen yhteistyön ja tiedonsiirron merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen vaihtaessa varhaiskasvatusyksikköä tai aloittaessa esiopetuksen. Ryhmän vastuuhenkilö ottaa huoltajan suostumuksella yhteyttä lapsen tulevaan varhaiskasvatusyksikköön ja välittää yhteistyössä vanhempien kanssa riittävät tiedot lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällöt ovat laaja-alaisia ja muodostavat yhtenäisen jatkumon esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Yhteistyötä toteutetaan esi- ja perusopetuksen opettajien kanssa painottuen esiopetuksessa oleviin lapsiin ja tukea tarvitseviin alle kouluikäisiin lapsiin.

Yhteistyötä toteutetaan esioppilaiden kohdalla painottuen kevätkaudelle ennen lasten siirtymistä peruskouluun. Varhaiserityisopettajat ja yksiköiden esimiehet huolehtivat yhteistyön organisoimisesta perusopetuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä erityisesti silloin, kun kyseessä on tukea tarvitsevien lasten asiat.

Saamenkieltä äidinkielenään puhuville lapsille tarkoitettuun varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja ne saamelaislapset, joille on väestökisterikeskukseen merkitty äidinkieleksi saamenkieli ja joilla se on ainakin toinen kotikieli. Lapselle haettaessa varhaiskasvatuspaikkaa, keskustellaan huoltajien kanssa perheen kielivalinnoista ja niiden perusteluista. Aloituskeskustelu lasten huoltajien kanssa on hyvin tärkeä, jotta varhaiskasvatuksen toimintamuoto vastaa parhaiten lapsen tarpeita. Keskustelussa huoltajat saavat tietoa saamenkielisen varhaiskasvatuksen tarkoituksesta ja keskeisistä toimintaperiaatteista. Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen saamenkielen ja -kulttuurin tukemisessa. Saamenkielinen varhaiskasvatus vaatii henkilöstön ja huoltajien sitoutumista ja hyvää yhteistyötä.

Kielipesien osalta on tärkeää, että perheellä on aito kiinnostus ja sitoutuminen kielenoppimiseen, jotta lapselle turvataan ehjä kielipolku varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Inarin kunnassa useat saamelaisperheet ovat kaksikielisiä, jolloin kotikielenä on saame ja suomi. Vanhempia rohkaistaan käymään varhaiskasvatusympäristössä käytävät keskustelut saamenkielellä kielitaidon mukaan. Näin säilytetään saamenkielinen kieliympäristö vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa. Tämä luo myös lapsille positiivisen kokemuksen saamenkielen käytöstä.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen keskeisenä tavoitteena on, että saamenkielisestä varhaiskasvatuksesta siirrytään luonnollisena jatkumona saamenkieliseen esi- ja perusopetukseen. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä koulun kanssa erityisesti siirtymävaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

6. ARVOPERUSTA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysluo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan lisäksi Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa painotetaan arvoja turvallisuus, ihmisyyden kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Turvallisuus varhaiskasvatuksen arvona tarkoittaa huolehtimista lasten psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Turvallinen varhaiskasvatus rakentuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kasvatuksellisesta vuorovaikutuksesta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Kannustavassa ja turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä lapsi tulee kuulluksi ja hyväksytyksi

omana itsenään ja lapsi uskaltaa yrittää, onnistua ja epäonnistua.

Henkilöstön välinen selkeä työnjako ja yhdenmukaiset toimintamallit sekä lasten kanssa sovitut rajat ja säännöt auttavat turvallisen varhaiskasvatusympäristön rakentamista. Turvallisuutta lisää myös pysyvä ja koulutettu henkilökunta, joka aidosti välittää lapsista. Välittävä ja turvallinen ilmapiiri sekä lapsen kohtaaminen ja kuunteleminen turvaa lasta kunnioittavan toimintatavan ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Henkilöstön joustavuus yllättävissä muutostilanteissa vähentää jatkuvaa sijaisvaihtelua ja takaa lapsille tutut varahoitopaikat. Varhaiskasvatushenkilöstö huolehtii lasten ja henkilöstön välisestä hyvästä ja myönteisestä vuorovaikutuksesta.

Varhaiskasvatuksessa lapsuus nähdään ainutlaatuisena. Kasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa huolehtia lapsen hyvinvoinnista ja lapsen edun toteutumisesta. Ihmisyyden kunnioittaminen varhaiskasvatuksessa on jokaisen lapsen, huoltajan ja työntekijän kunnioittamista ja yhdenvertaista kohtelua. Varhaiskasvatuksessa autetaan ja tuetaan lapsia, perheitä ja työkavereita ja nähdään erilaisuus rikkautena. Henkilöstön antaman tuen ja mallin avulla lapsi sisäistää rajoja ja normeja, joiden avulla hän oppii säätelemään omaa käyttäytymistään ja toimimaan itse toisten apuna. Varhaiskasvatushenkilöstön hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä aito läsnäolo kehittävät lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä itsesäätelytaitoja. Inarin varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan. Kunnan varhaiskasvatustoiminnassa kuunnellaan lasta ja opetellaan yhdessä kuuntelemaan muita.

Omaleimainen luonto on erinomainen oppimisympäristö Inarin kunnan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Inarin pohjoinen luonto eri vuodenaikoinen antaa lapselle mahdollisuuden luonnon monimuotoiseen omakohtaiseen kokemiseen. Kunnan varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan luonnon vaalimiseen sekä vastuulliseen kulutukseen tutustumalla lähiympäristöön ja huolehtimalla sen siisteydestä sekä hyödyntämällä askartelussa kierrätys- ja luonnonmateriaaleja.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen arvoperustana on saamelaiskulttuuriin pohjautuvat arvot. Saamelaiskulttuuri on moninaista ja monimuotoista, siihen vaikuttavat asuinpaikka- ja ympäristö, käytettävä kieli sekä harjoitettavat elinkeinot. Saamelaiseen kulttuuriin kuuluvat perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus, metsästys, keräily ja käsityöt. Kulttuuria on myös saamelainen luontoyhteyteen ja yhteisöllisyyteen nojaava elämäntapa.

Saamelaislasten terveyttä ja hyvinvointia tukee kuuluminen saamelaisyhteisöön. Yhteisössä arvostetaan muun muassa luonnossa kulkemisen ja luonnon lukemisen taitoa, käsityötaitoja, perinteisiin elinkeinoihin liittyvää tietämystä ja niihin liittyviä taitoja. Saamelaiset tiedot, taidot ja arvot välittyvät pääasiallisesti toimintojen ja tunteiden kautta sekä suullisena perintönä sukupolvelta toiselle. Saamelainen tietämys sisältää tiedon elämässä pärjäämisestä.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen arvoperusta nojautuu kielen lisäksi kahdeksan vuodenajan vuotuiskiertoon, siihen liittyviin luonnon ilmiöihin sekä kierron eri vaiheisiin liittyviin perinteisiin tehtäviin ja askareisiin. Paikallisuus on tärkeä kasvatuksen lähtökohta: elinkeino, kieliryhmä ja oma kulttuuripohja ovat saamelaisen varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun lähtökohta. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lapsen havainnointi- ja arviointikykyä, itsetuntoa, minäkuvaa sekä identiteettiä ja arvostetaan laaja-alaista osaamista, sopeutuvuutta, sosiaalisuutta ja kohtuullisuutta.

7. OPPIMISKÄSITYS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys perustuu ajatukseen, että jokainen arjen tilanne on lapselle ja aikuiselle oppimistilanne. Lapset ja aikuiset tutkivat, oivaltavat ja pohtivat yhdessä. Myös aikuiset oppivat lapsilta ja toisiltaan vuorovaikutuksessa muun henkilöstön ja huoltajien kanssa.

Oppimista tapahtuu esimerkiksi perushoitotilanteissa, keskusteluissa, ruokailussa ja ulkoilussa. Aikuinen toimii hyvänä esimerkkinä kaikissa arjen tilanteissa, sanoittaa toimintaa ja keskusteleo asioista. Lapset tarvitsevat oppimisen alussa ohjausta ja opastusta kaikilla oppimisen alueilla. Oppimisen edetessä lapsi pystyy toimimaan aikuisen sanallisen tuen avulla ja lopuksi itsenäisesti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ohjaa lapsen oppimista tekemiensä havaintojen ja erilaisten keskustelujen pohjalta. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kehityksen vaiheista ja mitkä oppimisen alueet ovat hänellä tärkeitä sillä hetkellä. Tuki ja ohjaus rakennetaan näiden havaintojen pohjalta ja kehittyviä taitoja tuetaan aktiivisesti. Oppimiskäsitys vaikuttaa arjen eri tilanteiden ratkaisuihin, ne ohjaavat lapsen oppimisen ja kehityksen tukemista. Jokainen arjen tilanne voidaan ratkaista siten, että se on lapsen edun mukaista. Pedagogisista ratkaisuista keskustellaan ja toimintatapoja kehitetään yhteistyössä lasten huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistetään elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja tutkimaan sekä tarjotaan erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia vaikuttaa opetusmenetelmiin ja -tapoihin. Kannustamalla ja tukemalla lapsia luodaan onnistumisen kokemuksia ja pidetään yllä oppimisen iloa.

Lasten leikki on keskeinen oppimistilanne. Lapset harjoittelevat ja oppivat leikkiessään ympärillään näkemäänsä ja kokemiansa asioita. Leikin avulla lapsi oppii tietoja ja taitoja yhdessä toisten lasten kanssa. Lasten omaehtoiselle ja ohjatulle leikille järjestetään päivittäin riittävästi aikaa ja tilaa. Leikin tavoitteina ovat luovuuden kehittäminen, uusien asioiden kokeilu ja oppiminen sekä vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Leikeissä saadaan myös kokemuksia yhteisten sääntöjen noudattamisesta ja ristiriitojen ratkaisemisesta. Varhaiskasvatushenkilöstö antaa leikkiville lapsille vapautta. Onnistunut leikki vaatii myös ohjausta ja kasvattajan aktiivista osallistumista leikkiin.

Inarin kunnassa käytetään erilaisia lasten leikkiä tukevia toimia. Lasten saatavilla on monipuolisia ja ajankohtaisia leikkivälineitä, lapsilla on tilaa ja materiaaleja luoda leikkejä ja vaikuttaa leikin sisältöön. Lapsia kannustetaan yhteisleikkeihin ja yhteiset leikkisäännöt luodaan lasten kanssa. Leikkiympäristöt vaihtuvat lasten mielenkiinnon ja ajankohtaisuuden mukaan. Leikki tilanteita järjestetään myös pienryhmissä.

Saamelainen oppimiskäsitys perustuu kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen ihmisestä ja häntä ympäröivästä maailmasta. Oppiminen toteutuu yhdessä toimien, aidoissa tilanteissa ja vähitellen omaksuen uusia asioita. Oppiminen tapahtuu luontevasti eri sukupolvien välisessä toiminnassa ja on vastavuoroista. Saamelaisessa oppimiskäsityksessä korostuu käytännönläheisyys ja käytännössä oppiminen ja yhteisöllinen oppiminen, jossa keskeistä on yhteen kuulumisen tunne. Oppiminen käsitetään jatkuvana prosessina, jossa yhdessä luodaan tietoa käsillä olevista asioista. Tilat ja paikat liittyvät läheisesti oppimiseen, ne suuntaavat lapsia kulttuurin mukaisiin kokemuksiin ja tekemisiin.

8. PEDAGOGISESTI PAINOTTUNUT KASVATUKSEN OPETUKSEN JA HOIDON KOKONAISUUS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja- alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pedagogiikka on varhaiskasvatuksen lasten ja aikuisten (kasvattajat ja vanhemmat) toiminnan tavoitteellista suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Pedagogisen toiminnan alueet ovat kasvatus, opetus ja hoito. Pedagogiikka - käsitteellä korostetaan aikuisten suunnitelmallista, tietoista, tiedostettua ja perusteltua varhaiskasvatustoimintaa. Varhaiskasvatuksen arjessa tarvitaan monipuolista pedagogista asiantuntemusta ja tietoa lapsen kasvusta, oppimisesta ja hoidosta ja kaikki arjen tilanteissa tehtävät ratkaisut ja valinnat tulee olla pedagogisesti kestäviä.

Inarin kunnan päiväkodeissa päiväkodinjohtajat johtavat pedagogista toimintaa ja lastentarhanopettajat vastaavat pedagogiikan toteutumisesta. Lastentarhanopettajat suunnittelevat ja toteuttavat arjen pedagogiikkaa yhdessä ryhmän koko varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Perhepäivähoidonohjaaja ohjaa perhepäivähoitajia pedagogiikan suunnittelussa ja toteutuksessa. Monipuolisen pedagogisen toiminnan ja myönteisten oppimiskokemuksien luomisessa hyödynnetään koko henkilöstön erityistaidot sekä vahvuudet. Varhaiskasvatuksen moniammatillisuus on voimavara, kun kaikkien varhaiskasvattajien koulutus, ammatillinen osaaminen, vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Taphtumat ja vierailut eri kohteisiin sekä yhteistyö muiden varhaiskasvatusyksiköiden kanssa on osa monipuolista pedagogista toimintaa.

Varhaiskasvatusta toteutetaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutena siten, että se on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta. Toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ovat lapsiryhmän ja jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsen toimintaa, leikkiä ja käyttäytymistä kasvattajat oppivat tuntemaan lapsen ja lapsiryhmän tarpeet ja toiveet. Ryhmän toimintatapoja kehitetään ja toimintaa muutetaan tarvittaessa.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa on käytössä vuotuiskiertoon perustuva pedagoginen toimintamalli ja saamenkielisen varhaiskasvatuksen pedagogiikka pohjaa saamelaiseen kasvatustajatteluun. Lapsen saamelaisen identiteetin vahvistuminen ja kehittyminen, oman kulttuurin ja juurien tunteminen ovat keskeisiä pedagogisia tavoitteita. Saamelaisessa kasvatuksessa on käytetty paljon tarinoita, lapsen omaa ajattelua ja pärjäämistä vahvistavia keinoja, lasta kunnioittavia puhetapoja, osallisuutta ja epäsuoraa ohjausta. Lapsen saamelaisen identiteetin vahvistuminen ja kehittyminen, oman kulttuurin ja juurien tunteminen ovat keskeisiä pedagogisia tavoitteita. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa on ominaista toiminnallisuus eli oppiminen ja perinteen siirtäminen tekemisen yhteydessä. Saamelaiset tiedot, taidot ja arvot välittyvät pääasiallisesti toimintojen ja tunteiden kautta sekä suullisena perintönä sukupolvelta toiselle, esimerkiksi joiku, leudd ja livde perinne.

Kielipesäpedagogiikkaa käyttämällä vahvistetaan saamen kielen säilyminen, siirtyminen uusille sukupolville ja uusien puhujien saaminen. Pedagogiikan perustana ovat saamen kielen elvytys, saamelaiskulttuuri, saamelaiskasvatus ja kielen omaksuminen. Kielipesäpedagogiikassa on keskeistä luonnon vuotuiskiertoon perustuva toiminta, yhteisö ja vierailijat voimavarana, pienryhmäpedagogiikka, teemaopetus sekä kielen omaksumista tukevat leikit, sadut ja kerronta.

Varhaiskasvatushenkilöstön tietoisuus hoitopäivän ulkopuolisista tapahtumista on merkityksellistä, jotta varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan aihepiiriin sopivien leikkien kautta uuden oppiminen ja oppimiskokemusten jakaminen. Lapset oppivat kulttuurisia asioita osallistumalla aktiivisesti perheen ja suvun toimintaan, kuten porotalous, kalastus ja käsityöt.

9. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Osiossa Oppimisen alueet kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisu-taitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikkaan tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat

lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Lapsen oppiminen sekä ajattelun taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten lasten sekä varhaiskasvattajien kanssa. Lapsen kielen ja puheen kehityksen tukemiseen kiinnitetään huomiota, koska kieli toimii ajattelun välineenä. Leikki on ajattelun ja oppimisen väline ja sen merkitystä oppimisessa korostetaan. Leikin lisäksi ajattelun ja oppimisen taitoja kehitetään esimerkiksi draaman, musiikin, kuvataiteen, liikunnan ja lasten keskinäisten keskustelujen kautta. Selkeä päivärytmi, kiiretön ilmapiiri ja pienryhmätoiminta tukevat ajattelun ja oppimisen taitojen harjoittelua.

Inarin kunnassa on vahvana saamelainen kulttuuriperimä, joka sisältää kolme eri saamenkieltä sekä saamelaisen perheen ja lähiympäristön kulttuuriset arvot, tavat ja kokemusmaailman. Varhaiskasvatuksen piiriin on matkailualan kasvun myötä tullut myös eri kielen ja kulttuurin omaavia perheitä, joiden perheiden kulttuurista otetaan varhaiskasvatuksessa huomioon. Inarin kunnan monipuolinen kulttuurista on vahvuus ja rikkaus.

Varhaiskasvatustoiminnassa monikulttuurisuutta tuodaan osaksi arkea satujen, lorujen ja kertomusten avulla. Henkilöstö toimii esimerkkinä kohtaamaan myönteisesti eri ihmisiä ja tutustumaan heidän kieleensä ja kulttuuriinsa. Varhaiskasvatuksessa pidetään erilaisia teemapäiviä ja viikkoja, jolloin tutustutaan eri kulttuurien tapoihin, arkeen, ruokiin, leikkeihin sekä perinneammatteihin. Eri kulttuureihin tutustutaan myös vieraillemalla toisissa yksiköissä ja tutustumiskäynneillä ja retkillä. Varhaiskasvatusyksiköiden välinen yhteistyö luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa.

Varhaiskasvatushenkilöstöllä on tieto lapsen kehityksestä ja he tunnistavat lapsen sen hetkiset taidot ja herkkyyksikaudet. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja, kuten pukeutumista, ruokailua ja henkilökohtaisesta hygieniasta ja tavaroista huolehtimista. Oppiessaan arjen pieniä taitoja lasta kannustetaan oppimaan jotain uutta lisäten asteittain lapsen itsenäisyyttä. Yhdessä henkilöstön kanssa lapset huolehtivat varhaiskasvatusympäristöstä keräämällä päivän puuhat paikoilleen ja luonnossa liikuttaessa mietitään yhdessä, mitä luonnossa voi tehdä. Turvallista liikennekäyttäytymistä ja liikennesääntöjä käydään läpi yhdessä lasten kanssa ja liikennetaitoja harjoitellaan liikuttaessa lähiympäristössä.

Kasvattajien tulee huomioida päivä- ja viikkorytmisuunnittelussa lasten pedagogiset ja päivittäiset perustarpeet. Hyvinvointia tukee selkeä päivärytmi, missä korostuu siisteyden, liikkumisen, ruokailun ja levon merkitys. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Turvallisen ja hyväksyvän kasvuilmapiirin luominen sekä kiusaamisen ehkäisy on varhaiskasvatushenkilöstön tehtävä.

Monilukutaitoa opetellaan päivittäin vuorovaikutuksessa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Tieto- ja viestintäteknologinen (TVT) osaaminen on osa monilukutaitoa. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin laitteisiin ja niiden käyttömahdollisuuksiin sekä turvalliseen ja vastuulliseen median käyttöön. Lasten kanssa tietotekniikan avulla esimerkiksi haetaan tietoa, dokumentoidaan leikkiä ja oppimista sekä pelataan erilaisia oppimislejkejä.

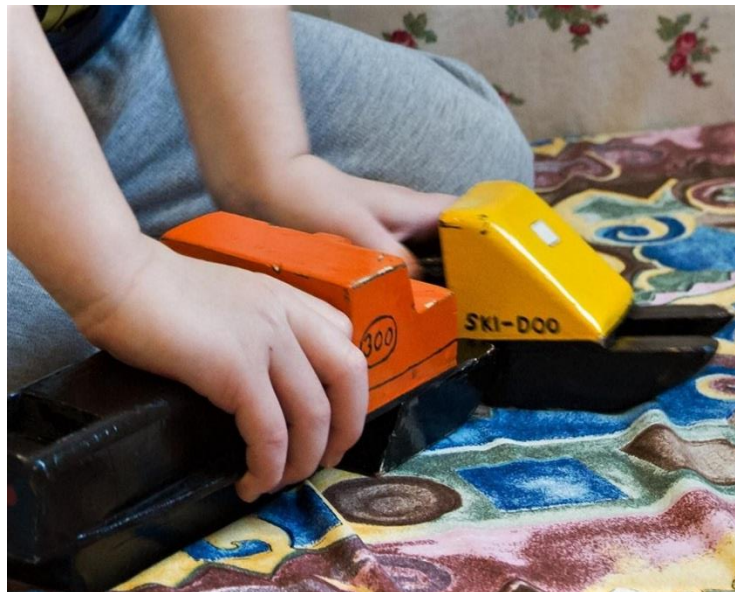
Lapsen osallisuuden edistäminen on tietoinen, suunnitelmallinen ja arvioitavissa oleva jatkuva prosessi. Varhaiskasvatuksen yhteisillä käytänteillä varmistetaan, että osallisuus toteutuu kaikissa toimintamuodoissa ja osallisuus mahdollistetaan jokaiselle lapselle, riippumatta lapsen iästä ja kehitystasosta. Osallisuutta vahvistetaan esimerkiksi kehittämällä oppimisympäristöjen lapsilähtöisyyttä, rohkaisemalla lapsia löytämään oppimisen ilo, harjoittamalla yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä suuntaamalla lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin.

Saamelaisessa ajattelutavassa perinteinen tietämys on kokonaisuus, joka on sidoksissa ihmiseen ja luontoon. Kokonaisvaltaisen ajattelutavan mukaan lapsi on sekä oppija että opettaja ja oppimista tapahtuu aina ja kaikkialla. Saamenkielinen varhaiskasvatus tukee kotien kasvatusta ja valmentaa uusia sukupolvia toimimaan uudenaikaisessa saamelaisyhteisössä. Keskeisenä tehtävänä on välittää tietoa saamelaisista kansana, kulttuuriperinteestä ja elämäntavasta positiivisella tavalla siten, että lapsi kiinnittyy omaan kulttuuriinsa sekä kokee saamelaisuuden ja saamenkielisyyden luonnollisena.

Suullisen kertomaperinteen kautta saamelaiset ovat siirtäneet hiljaista tietoa seuraaville sukupolville. Saamenkielisissä varhaiskasvatyüksiköissä pidetään yllä saamelaista kertomusperinnettä kertomalla lapsille esimerkiksi luontoon, kasvillisuuteen ja eläimistöön liittyviä opettavaisia tarinoita.

Saamelaisessa kulttuurissa luonnonlukutaito on tärkeässä asemassa. Varhaiskasvatyüksessä lapsi oppii havainnoimaan luonnon monimuotoisuutta ja sen elementtejä eri aistien kautta. Saamenkielessä on hyvin paljon erilaisia käsitteitä luonnon moninaisuudesta ja säästä. Luonnossa kulkiessa henkilöstö kertomalla ja kyselemällä edistää lasten kykyä havainnoida luontoa ja samalla luonnossa kulkemisen taidot kehittyvät.

Saamelaisuuteen kuuluu pärjäämisen kulttuuri, jonka tavoitteena on monipuolinen ja laaja-alainen osaaminen. Näiden ominaisuuksien kehittämiseksi harjoitetaan lapsen havainnointi- ja itsearviointikykyä, jotta hän pärjäisi uusissa yllättävissä tilanteissa. Vahva itsetunto, selkeä minäkuva ja vahva identiteetti auttavat lasta toimimaan omien edellytystensä ja taitojensa mukaan sekä itselleen luontevalla tavalla. Lapset kasvavat yhdessä aikuisten kanssa osallistumalla eri vuodenaikoina pärjäämään eri tehtävissä ja elinkeinoihin liittyvissä töissä sekä selviämään luonnossa. Koko suku ja yhteisö ovat mukana opastamassa lasta käytännön työn kautta, jotta lapsi oppii hyödyllisiä elämässä tarvittavia taitoja ja tietoja.

10.TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMINEN JA SITÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia,

miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuden liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti.

Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin pohjana ovat yhteiset arvot ja sopimukset sekä lapsen edun mukainen toiminta. Toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan varhaiskasvatushenkilöstön välisen vuorovaikutuksen ja pedagogisen keskustelun kautta sekä lasten huoltajilta tulleen palautteen avulla. Toimintakulttuurin toimivuutta arvioidaan havainnoimalla lapsen edun toteutumista varhaiskasvatusympäristössä ja kaiken toiminnan tulee olla pedagogisesti kestävä.

Pedagogisen johtamisen tavoitteena on lasten hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten luominen. Jatkuva pedagogisen keskustelun ylläpitäminen sekä monitasoisen osallisuuden lisääminen ovat olennainen osa pedagogista johtamista.

Hyvä pedagogiikka varhaiskasvatuksessa sisältää vastuun hyvästä kasvuilmapiiristä, jonka perustana on toimiva tiimi. Hyvä työilmapiiri edistää henkilöstön työmotivaatiota, kehittymishalukkuutta sekä työssä viihtyvyyttä. Myönteinen kasvuilmapiiri lisää lapsen osallistumishalua ryhmän toimintaan aikuisten toimiessa lapsille esimerkkinä. Myönteinen toimintakulttuuri ja siinä rakentuvat sosiaaliset suhteet tukevat lapsen osallisuutta, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatushenkilöstö toimii lapsille esimerkkinä myönteiselle ja hyväksyvälle käytökselle.

Huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteinen sitoutuminen kasvatustehtävään on paras mahdollinen perusta lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan huoltajien toiveet lasta sekä toimintatapoja koskevissa asioissa.

Varhaiskasvatuksessa myönteinen ja avoin vuorovaikutus lasten kanssa ja lasten välillä lisää lapsen luottamusta toimia erilaisissa tilanteissa sekä vahvistaa lapsen myönteistä käsitystä itsestään. Lasten vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen edistävät myönteisen ja toisia kunnioittavan vuorovaikutuksen rakentamista varhaiskasvatusryhmässä. Myönteinen ja avoin kasvatusilmapiiri mahdollistavat ikävienkin asioiden käsittelyn turvallisessa ympäristössä. Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa toteutetaan kiusaamisen ehkäisemisen toimintamallia. Kiusaamistilanteita ehkäistään olemalla läsnä, lapsia kuunnellen ja havainnoimalla lasten toimintaa. Lasten kanssa keskustellaan toisten huomioimisen ja yhdessä olemisen tärkeydestä. Ristiriitoja ratkaistaan yhdessä ja kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi.

Inarin kunnan rikkautena on kulttuurisesti moninainen varhaiskasvatus. Lapsen etu sekä kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa on mahdollista, kun varhaiskasvatushenkilöstö ymmärtää eri kulttuurien kasvatuksellisia ominaispiirteitä, arvoja ja käyttäytymismalleja. Kunnan varhaiskasvatuksessa kieliä, erilaisia kulttuuritaustoja sekä uskontoja kunnioitetaan ja jokaista lasta kohdellaan tasa-arvoisesti. Varhaiskasvatuksessa tarjotaan kaikille lapsille mahdollisuus tutustua saamelaiskulttuuriin.

Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli saamen kielen ja kulttuurin säilyttämisessä ja siirtämisessä seuraaville sukupolville. Saamen kielet ovat uhanalaisia vähemmistökieliä ja niiden vahvistamiseksi tarvitaan erityistä panostusta ja arvostusta sekä monipuolista yhteistyötä. Henkilöstöltä edellytetään kieli-aidon lisäksi kulttuuritietoisuutta ja reflektiivistä työtettä. Henkilöstön on tärkeä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa kielen ja kulttuurin siirtäjänä. Työssä tarvitaan vahvaa osaamista lapsen monikielellisestä kehityksestä ja sen tukemisesta.

Monipuolisten kielenkäyttömahdollisuuksien avulla lapsi saa tietoa ja kokemusta omasta kielestä, kulttuuriperinnöstä ja historiasta ja kokee sen arvokkaaksi. Myönteinen, turvallinen ilmapiiri sekä varhaiskasvattajan ja lapsen välinen luottamus ja tasa-arvo rohkaisevat lasta aktiiviseen kielenkäyttöön. Lapsen kielenoppimisen kannalta on tärkeää, että perhe, suku ja yhteisö suhtautuvat kielen oppimiseen myönteisesti ja tukevat lapsen oppimista aktiivisesti. Lapsen saamenkielen käyttöä tuetaan ja kehitetään eri tavoin päivittäisissä toiminnoissa; lapsi kysyy ja kertoo omista ajatuksistaan, tunteistaan ja toiveistaan. Lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy kielellä leikkiessä, loruillessa ja erilaisiin kielen muotoihin tutustuessa luoden pohjan luku- ja kirjoitustaidolle. Henkilöstön tulee tietoisesti kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön, jotta se on mahdollisimman monipuolista.

Lasten kielen käyttötilanteiden monipuolistamiseksi lapset voidaan jakaa pienryhmiin esimerkiksi iän mukaan. Myös lapset, joilla saamenkieli ei ole kovin vahva, voidaan pienryhmätoiminnassa laittaa eri ryhmiin saamenkielen käytön vahvistamiseksi. Pienryhmissä on enemmän aikaa käsitellä lapsen omia kokemuksia, tunteita ja tarinoita. Kieltä opettelevien lasten kanssa tunteiden esille tuomisessa käytetään apuna kuvia, liikkeitä, ääniä, eleitä ja kerrotaan samalla mihin käsitteet kuuluvat. Kaikki keskustelutilanteet hyödynnetään aktiivisesti kannustaen lasta saamenkielen puhumiseen. Aikuinen ohjaa aktiivisesti lasten leikkitilanteita vahvistaen samalla lasten saamenkielen käyttöä. Kielenoppimista edistää se, että henkilöstö sanoittavat jatkuvasti leikkiä ja toimintaa.

11. VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmista kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologia, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyypioiden rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Inarin kunnan omaleimainen luonto ja vuoden kiertokulku tarjoavat ainutlaatuiset puitteet oppimiselle. Luonto tarjoaa lapsille runsaasti kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Luontoa ja lähiympäristöä hyödynnetään aktiivisesti liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina. Luonnossa liikkua lapsia kannustetaan tutkimaan, ihmettelemään, havainnoimaan ja kunnioittamaan luontoa. Luonto itsessään muokkaa vuodenaikojen vaihteluihin oppimisympäristöä, joka kannustaa lapsia tutkimaan mm. vuodenaikojen vaikutuksia eläimiin ja kasveihin.

Varhaiskasvatussyksiköiden sisä- ja ulkotilojen oppimisympäristöjä muokataan lapsiryhmän mukaan huomioiden lasten kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset taidot ja tarpeet. Ilmapiiriltään myönteinen, oppimiseen kannustava varhaiskasvatustyö herättää omalta osaltaan mielenkiintoa ja kokeilunhalua sekä innostaa lapsia leikkimiseen, tutkimiseen, liikkumiseen ja itsensä ilmaisuun. Inarin kunnan kulttuurinen moninaisuus näkyy myös oppimisympäristöjen suunnittelussa. Lasten ideoiden, leikkien ja heidän tekemiensä

töiden lisäksi oppimisympäristöissä näkyy lasten kulttuuritausta, kuten puusta ja luusta tehdyt lelut ja välineet sekä poro- ja kalatalouteen liittyvät asiat.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen suunnittelun lähtökohtana ovat ryhmän tarpeet sekä lasten ja huoltajien kuunteleminen. Suunnittelussa huomioidaan turvallinen, terveellinen ja kehittävä oppimisympäristö joka tarjoaa lapsiystävällisen, tekemistä tukevan sekä kiinnostavan tilan toimimiseen. Lapsen ja ryhmän tarpeet huomioiva oppimisympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen, kasvua ja oppimista tukevaan tekemiseen sekä rauhalliseen olemiseen. Varhaiskasvatushenkilöstö huomioi jokaisen lapsen mahdollisuuden osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen hyödyntämällä joustavasti erikokoisia ryhmiä ja toteuttamalla pienryhmätoimintaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta arvioi ja kehittää oppimisympäristöjä arjessa saatujen kokemusten sekä havaintojen myötä hyödyntäen tarvittaessa erityisosaamista. Lapset otetaan mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen mm. sopimalla yhdessä lasten kanssa säännöistä ja toimintatavoista.

Oppimisympäristön muokkaaminen on osa lapsen kehityksen ja oppimisen tukea. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen perustuvat varhaiskasvatushenkilöstön osaamiseen ja tietoon lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Muokkaamalla oppimisympäristöjä ja käytössä olevia toimintatapoja lisätään lapsen toiminnan ja oppimisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää kiertävän erityislastentarhanopettajan asiantuntemusta pohtiessaan toimintatapojen ja oppimisympäristöjen soveltuvuutta lapselle sekä miettiessään sopivampia pedagogisia ratkaisuja lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa toimintaympäristö ymmärretään laajasti ja se on sidoksissa tilakäsitykseen. Saamelainen käsitys tilasta on laaja ja fyysiset seinät ylittävä. Siihen kuuluvat niin luonnonympäristö, rakennettu ympäristö kuin sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö.

Luonnon ja saamelaisiin elinkeinoihin liittyvät elementit on hyvä näkyä varhaiskasvatussyksikön sisustuksessa, tilojen järjestelyissä ja pihassa. Saamelaisille perinteiset elinkeinot ja luontoyhteys ovat tärkeitä henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta. Toimeentulon lisäksi ne ylläpitävät kulttuuria ja yhteisöllisyyttä. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia leikkiin erilaisissa kulttuuria tukevissa ympäristöissä. Esimerkkejä saamelaisen varhaiskasvatuksen ympäristöjen muokkaamisesta mm. saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen oppaasta (Saamelaiskäräjät 2013).

Kulttuurin, perinteiden ja elinkeinon lisäksi oppimisympäristöt ovat merkittäviä kielen oppimiselle. Voidaan puhua ympäristön luomasta kielimaisemasta. Materiaalisen ja sosiaalisen ympäristön luominen kielen säilyttämistä, oppimista ja elvyttämistä kannustavaksi kielimaisemaksi on oppimisympäristön muoto.

12. YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia monimittaisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimitettava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Yhteistyö kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien välillä on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö alkaa perheen hakiessa lapselle varhaiskasvatuspaikkaa. Asiakasohjauksessa varmistetaan lapselle tarkoituksenmukainen varhaiskasvatuspaikka ja sovitaan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat tutustuvat yhdessä lapsen kanssa varhaiskasvatuspaikkaan ja -henkilökuntaan. Aloituskeskustelussa huoltajat kertovat lapsensa tavoista ja tottumuksista ja persoonallisuuden piirteistä sellaisia asioita, jotka helpottavat varhaiskasvatuksen aloittamista ja toteuttamista. Samalla sovitaan yhdessä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyvistä käytänteistä.

Noin kahden kuukauden kuluttua varhaiskasvatuksen aloittamisesta laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään vähintään vuosittain. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön muut toimintamuodot ovat päivittäiset keskustelut mm. lasten tulo- ja hakuilanteissa sekä tarvittaessa puhelimitse, yhteiset vanhempainillat ja tiedotustilaisuudet, erilaiset juhlat, retket, talkoot yms. Varhaiskasvatuksen siirtymissä, lapsen vaihtaessa varhaiskasvatusyksikköä tai aloittaessa esiopetuksen, ryhmän vastuuhenkilö ottaa yhteyttä lapsen tulevaan varhaiskasvatusyksikköön ja välittää yhteistyössä huoltajien kanssa riittävät tiedot lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen henkilöstö, seurakunnat sekä eri järjestöt ja viranomaiset. Yhteistyötä tehdään mm. lasten Vasujen teossa, lapsen tuen järjestämisessä sekä lastensuojelussa. Eri viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarpeen ilmettyä. Lastensuojelun, mielenterveys- ja perheneuvolan, kotipalvelun ym. muiden viranomaisten kanssa on sovittu lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet.

Säännöllisiä monialaisia yhteistyötahoja Inarin kunnassa ovat varhaiserityisopettajan lisäksi koulukuraattori, lastenneuvola ja eri kuntouttavat tahot, puheterapeutti, fysioterapeutti sekä toimintaterapeutti. Koulukuraattorin tehtävä kunnan varhaiskasvatuksessa on tukea ja auttaa erityisesti esiopetukseen siirtyviä lapsia. Lastenneuvolan kanssa tehtävä yhteistyö on kuvattu tarkemmin lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-osiossa.

Kirjastotoimen kanssa tehtävään säännölliseen yhteistyöhön kuuluu mm. suomen- ja saamenkieliset satutunnit, kirjastoauton vierailut sekä esitykset ja tapahtumat kirjastossa. Liikuntatoimen kanssa tehdään yhteistyötä mm. tilojen ja liikuntavälineiden käytössä ja liikuntatoimi järjestää viikoittaisen liikuntatuokion perhepäivähoidon lapsille Ivalon urheilutalolla. Kulttuuritoimi järjestää lasten elokuvia ja kulttuuritapahtumia kuten lastenkonsertteja ja teatteriesityksiä yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Kansalaisopiston toimesta järjestetään varhaiskasvatuksessa oleville lapsille muskaritoimintaa ja Inarin seurakunta järjestää lapsille kerhotoimintaa.

Inarin kunnassa on tehty yhteinen esite lapsiperheiden palveluista, jota päivitetään vuosittain eri toimijoiden kesken.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa vahvistetaan saamelaislasten identiteettiä ylläpitämällä tiivistä yhteyttä koko saamelaisyhteisöön. Tätä toteutetaan osallistumalla mahdollisuuksien mukaan erilaisiin saamenkielisiin tapahtumiin sekä resurssihenkilöiden vierailujen avulla. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan saamelaista laajaa perhekäsitystä sekä suvun tärkeyttä järjestämällä erilaisia tapaamisia esimerkiksi isovanhempien tai kummien kanssa sekä käsittelemällä säännöllisesti sukuun liittyvää sanastoa. Sukupolvien välinen kanssakäyminen toteutuu myös vierailemalla saamenkielisten ikäihmisen luona esim. palvelutalossa. Saamelaisessa kulttuurissa yhteisöllä on suuri rooli identiteetin rakentumisessa ja kehittämisessä, joka huomioidaan myös Inarin kunnan saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa.

Saamenkielisten palvelujen saanti on edelleen haasteellista, mutta saamenkielistä tulkki- ja ostopalvelua on jonkin verran saatavilla. Tällä hetkellä Inarin kunnassa on saatavilla neuvolapalveluja pohjois- ja inarinsaamen kielillä.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄLLE YHTEISTYÖLLE:

- **yhtenäiset varhaiskasvatuksen aloittamiskäytännöt koko varhaiskasvatukselle.**
- **hoidonaloituskeskustelujen yhdenmukaistaminen**
- **luottamuksellinen ja avoin yhteistyö huoltajien kanssa**

13. PEDAGOGISEN TOIMINNAN VIITEKEHYS

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaana pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (osiot Pedagoginen dokumentointi ja Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa). Laaja- alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana on, että varhaiskasvatushenkilöstö omaksuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan lisäksi kunnan ohjaavat arvot sekä oppimiskäsityksen. Inarin kunnan varhaiskasvatuksen arvot ovat turvallisuus, ihmisyyden kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen.

Varhaiskasvatuksessa leikki on keskeisin lapsen oppimisen tapa. Sen avulla lapsi kehittyy ja oppii tietoja ja taitoja yhdessä toisten lasten sekä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapset oppivat havainnoimalla, seuraamalla, tutkimalla, oivaltamalla ja pohtimalla. Inarin kunnan oppimiskäsitys perustuu ajatukseen, että kaikki lapset ja aikuiset oppivat yhdessä toimiessaan.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu pohjautuu lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Lapsen mielenkiinnon ja tarpeiden tiedostaminen lähtee varhaiskasvatuksen aloituskeskustelusta, jossa huoltajat välittävät lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeät tiedot varhaiskasvatushenkilöstölle. Lasta kuuntelemalla ja keskustelemalla yhdessä lapsen kanssa mahdollistetaan hänen osallistuminen suunnitteluun. Varhaiskasvatuksessa lapsihavainnointi on tärkeä menetelmä lapsen mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden oivaltamiseen. Arjessa tapahtuva arviointi on lasten havainnoimista päivän eri tilanteissa ja havaintojen kirjaamista. Erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta pedagogisen toiminnan suunnittelua ja arviointia ohjaavat lisäksi eri ammattitahojen tekemät lausunnot ja yhdessä tehdyt suunnitelmat.

Varhaiskasvattajien tieto oppimisen eri alueista luo pohjan toiminnan suunnittelulle. Inari on monikulttuurinen ja ainutlaatuisen luonnon ympäröimä kunta, jonka varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti kielten rikasta maailmaa, ympäristö- ja luontokasvatusta sekä liikunnan merkitystä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Pedagogisen suunnittelun ja toteuttamisen tarkoituksena on tukea lasten laaja-alaista osaamista ja Inarin kunnassa erityisesti vahvistaa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua sekä itsestä huolehtimisen taitoja.

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan arviointi lähtee henkilökunnan oman toiminnan sekä lapsen kehityksen seurannasta ja arvioinnista. Avoin ja myönteinen ilmapiiri mahdollistaa sekä henkilökunnan että lapsiryhmän vertaisarviointiin. Vertaisarviointi kunnan varhaiskasvatuksessa on työntekijöiden välistä keskinäistä havainnointia ja palautteen antoa sekä lasten toisilleen antamaa palautetta. Varhaiskasvatuksessa arviointi on jatkuvaa arjessa tapahtuvaa työtä. Lapsikohtaisessa- ja ryhmävasussa tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle, mihin arviointi kohdistuu. Varhaiskasvattajan oman työn arviointi perustuu lisäksi hänelle määriteltyyn perustehtävään ja varhaiskasvatuksen yhteisiin arvoihin sekä yhteisiin sopimuksiin. Pedagogista seuranta- ja arviointia on myös lapsilta ja vanhemmilta saatu palaute toiminnasta, joka otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. Esimies arvioi pedagogisen toiminnan kokonaisuuden toteutumista yhdessä henkilöstön kanssa.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan viitekehys perustuu saamelaiseen arvopohjaan ja oppimiskäsitykseen. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, jolla on selkeä yhteys omiin kulttuuriin juuriinsa. Saamelaisessa maailmankatsomuksessa laaja-alaista osaamista ja monenlaisten elämäntaitojen hallintaa pidetään arvokkaana. Saamelaisessa varhaiskasvatuksessa kohtaavat lasten arjen kokemukset ja varhaiskasvatuksen arki. Leikin ja kokemuksen kautta oppiminen ovat keskeiset pedagogiset menetelmät saamelaisessa varhaiskasvatuksessa.

14. PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (osio Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa).

Inarin kunnassa varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on dokumentoida lasten toimintaa, jonka tavoitteena on tehdä näkyväksi lapsen kehitystä ja kasvua. Osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia ovat lapsen tuottamat materiaalit, kuten piirustukset, sadutukset, askartelut, tai esimerkiksi valokuvat ja videot lapsen sekä lapsiryhmän rakentamasta leikistä, joita varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. Tuotetun materiaalin avulla voidaan lasten kanssa käsitellä yhdessä koettuja asioita ja seurata lapsen tai lapsiryhmän kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan dokumentoinnilla mahdollistetaan myös vanhempien osallistuminen siihen osaan lapsen päivää, jossa huoltajat eivät ole läsnä.

Pedagoginen dokumentointi on muistojen luomista siitä, mitä on koettu ja tehty sekä tämän yhdessä arviointia. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisesta lapsesta dokumentoidaan riittävästi materiaalia lapsen koko varhaiskasvatusajalta. Säännöllisesti tehtäviä asiakirjoja ovat lapsen aloituskeskustelulomake, perustietolomake, vuosittainen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tai lapset puheeksi-lomake sekä ryhmävasu. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tehtyjen tavoitteiden pohjalta kirjataan henkilöstön toimintaan sekä lapsiryhmän toimintaan liittyvät tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti yhdessä huoltajien kanssa. Säännöllisen dokumentoinnin avulla voidaan arvioida lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta ja varhaiskasvattajan toimintaa. Varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää havainnoinnin ja dokumentoinnin kautta saatua tietoa arvioidessaan käytettyjen työtapojen ja oppimisympäristöjen sopivuutta yksittäiselle lapselle tai koko lapsiryhmälle. Myös monialaisen yhteistyön kautta saatua tietoa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatuksen toteutuksessa ja arvioinnissa.

Huolellisen ja jatkuvan lasten toiminnan ja työskentelyn dokumentoinnin avulla henkilöstö saa tietoa lasten ajatuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä oppimisesta ja kehityksestä. Pedagoginen dokumentointi ohjaa varhaiskasvatustoiminnan suunnittelua sekä toimii henkilöstön itsearvioinnin ja oman työn kehittämisen välineenä. Pedagogista dokumentointia hyödynnetään myös varhaiskasvatustoiminnan pidemmän aikavälin sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnissa. Henkilöstön koulutustarpeiden kartoittamisessa otetaan huomioon pedagogisen dokumentoinnin kautta esille tulleet havainnot ja kehittämistarpeet.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa dokumentoidaan koko ryhmän kielen kehittymistä. Dokumentaatio toimii pedagogisen toiminnan kehittämisen pohjana. Jokaisen lapsen osalta kielen kehittymistä seurataan lapsen Vasussa yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Dokumentoinnissa keskitytään myös siihen, kuinka toimitaan perinnetietojen ja taitojen oppimiseksi ja mitä tehdään saamelaisen identiteetin ja kulttuurisen tietämyksen vahvistamiseksi.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET HAVAINNOINNISSA, DOKUMENTOINNISSA JA ARVOINNISSA:

- koko varhaiskasvatushenkilökunta havainnoi tietoisesti sekä omaa että lasten toimintaa
- jokaisesta lapsesta otetaan käyttöön vihko/lomakkeet, johon kirjataan säännöllisesti havaintoja lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta: iloja, suruja, oivalluksia, toiveita, opittuja asioita, vaikeita hetkiä, onnistumisen kokemuksia, pohdintaa aiheuttaneita asioita sekä se, miten aikuinen on näissä tilanteissa toiminut: keskustellut, ohjannut, avannut uusia näkökulmia, toiminut välittäjänä lasten välillä, lohduttanut, tukenut kielellisesti jne.
- varhaiskasvattajan oman toiminnan arviointi suhteessa lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen osaksi varhaiskasvatustyötä
- varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeet uudistetaan ja kehitetään yhtenäinen arviointijärjestelmä

15. MONIPUOLISET TYÖTAVAT

Työtavojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtavoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtavojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtavoja. Työtavojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtavojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtavoja.

Varhaiskasvatushenkilöstö tukee lasten oppimista turvallisessa ja vaihtelevassa ympäristössä hyödyntämällä monipuolisesti eri työtavoja. Jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivään kuuluu oppimista leikkien, liikuen, tutkien ja itse luoden. Varhaiskasvatushenkilöstö pitää huolen siitä, että lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Lapset otetaan mukaan työtavojen suunnitteluun ja valintaan, mikä lisää lasten kiinnostusta uuden oppimiseen. Hyödyntämällä erilaisia oppimisen välineitä säilytetään lasten uteliaisuus ympäröivään maailmaan. Työtavoja arvioidaan ja kehitetään havainnoimalla työtavojen toimivuutta ja lasten osallisuutta sekä oppimista.

Inarin kunnassa lapsi nähdään toimivaksi ja yksilölliseksi oppijaksi. Lasten kiinnostuksen kohteita ja ajankohdaisia asioita lähestytään projektioppimisen avulla hyödyntäen monipuolisesti toiminnallisia ja luovuutta edistäviä työtavoja. Varhaiskasvatushenkilöstö voi valita projektin aiheen yhdessä lasten kanssa tai projektit voivat alkaa yhden tai useamman lapsen kiinnostuksesta johonkin aiheeseen. Projektin alkuvaiheessa henkilöstö ohjaa lapsia keskustelemaan aiheesta, minkä avulla saadaan tietoon lasten jo olemassa oleva tietämys sekä kokemukset asiasta. Eri työtavojen hyödyntäminen yhden kokonaisuuden tarkkailussa mahdollistaa jokaisen lapsen onnistumisen ja ilon kokemukset saman aihepiirin ympärillä. Projektin aikana lapset tutkivat aihepiiristä nousseita kiinnostuksen kohteita ja projektit rikastuttavat myös lasten leikkejä. Leikkiessään lapset vievät projektia eteenpäin ja toisaalta leikki voi tuoda uusia ideoita tai jokin uusi projekti voi saada alkunsa lapsen tai lapsiryhmän leikistä.

Varhaiskasvatushenkilöstön herkkyyden tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia on tärkeää, sillä lapset oppivat eri tavoin ja työtavoja tulee muokata lasten kasvua ja oppimista tukevaksi. Eri toimintamuotojen ja yksiköiden lasten mahdollisuutta kokeilla ja käyttää erilaisia työtavoja mahdollistetaan esimerkiksi työpajatoiminnan avulla. Työpajatoiminnassa hyödynnetään varhaiskasvatushenkilöstön osaamista sekä ulkopuolisten projektityöntekijöiden osaamista, esimerkiksi musiikkipedagogia tai saamelaisen käsityöperinteen osaajia. Työpajatoiminnan kautta lisätään henkilöstön osaamista erilaisten työtavojen käyttöön ja pajatoiminta mahdollistaa myös lasten havainnointia eri toiminnoissa ja oppimisympäristöissä.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa painotetaan saamelaiseen kulttuuriin liittyviä tapoja opettaa ja kasvattaa lapsia. Näitä ovat erityisesti yhdessä tekeminen, kertominen, yrittäminen ja kokeileminen. Lasten kanssa harjoitellaan perinteisiä työtavoja ja lapset otetaan mukaan arkisiin askareisiin ja töihin. Näin lapset pääsevät kokeilemaan ja seuraamaan kulttuuriin kuuluvaa toimintaa. Kulttuurin siirtämisessä on käytössä myös mallintaminen ja jäljittely, joilla kulttuuria tehdään näkyväksi ja omakohtaiseksi lapsille. Saamenkieliset varhaiskasvatusyksiköt tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä ja järjestävät työpajatoimintaa resurssihenkilöiden kanssa.

16. LEIKKI KEHITYKSEN, OPPIMISEN JA HYVINVOINNIN LÄHTEENÄ

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunnelmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapa. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittyessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointia käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa leikin pedagoginen suunnittelu lähtee lapsesta itsestään, lapsen ajatuksista, kiinnostuksen kohteista ja omista taidoista ja valmiuksista. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi aktiivisesti lasten leikkiä ja keskustelee lapsen sekä huoltajien kanssa tekemistään havainnoista. Havainnoinnin pohjalta rakennetaan lasten leikkiä tukevia varhaiskasvatusympäristöjä. Henkilöstö huolehtii siitä, että lapsille on tarjolla turvallisia, iän ja kehityksen mukaisia sekä leikkiin houkuttelevia välineitä ja materiaalia. Leikillä on monipuolinen ja laaja-alainen merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja oppimiselle.

Leikin havainnoinnin lisäksi myös leikin ohjaus ja rikastuttaminen ovat osa varhaiskasvatushenkilöstön työtä. Havainnoidessaan leikkiä henkilöstö saa tietoa tilanteista, joissa lapsi ei selviä ilman kasvattajan oh-

jausta tai neuvoa. Henkilöstön osallistuminen leikkiin ja leikin ohjaaminen on erityisen tärkeää lasten valtasuhdelanteissa, joissa ei päästä yhteisiin päätöksiin ja kompromisseihin niin, että leikki voi sujuvasti jatkua. Henkilöstö auttaa myös lapsia osallistumaan yhteisleikkiin miettimällä yhdessä lapsen kanssa mieluista roolia leikissä.

Saamenkielisissä varhaiskasvatyksiköissä hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa mahdollisimman paljon lasten leikkiympäristönä. Leikki on merkittävä kulttuuriin kasvamisen sekä kielen oppimisen ja kehittymisen kannalta. Leikeissä lapsi valmentautuu kulttuurissa tärkeänä pidettyyn aikuiseen elämään oppien siinä merkityksellisinä pidettyjä taitoja ja tietoja. Leikit myötäilevät lapsen arkista kokemuspiiriä. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus omaehtoiseen ja monipuoliseen leikkiin. Varhaiskasvatuksessa tätä voidaan tukea luomalla kulttuuria vahvistavia leikkiympäristöjä.

Lapsille annetaan mahdollisuus leikkiä leikkikaluilla, jotka kuuluvat kulttuuriin esimerkiksi kelkat, mönkijät, puupalikat, suopunki, puupuukot, kiikarit, porot, lapinpukuiset nuket. Myös oikeat työvälineet ovat mahdollisuuksien mukaan lapsilla käytössä. Leikkiperinnettä pidetään yllä leikkimällä lasten kanssa perinteisiä saamelaisia leikkejä ja laululeikkejä. Perinteisistä leikeistä ja leikkivälineistä löytyy lisätietoja esimerkiksi Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen oppaasta (Saamelaiskäräjät 2013).

17. OPPIMISEN ALUEET

17.1 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (osio Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään osiossa Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoidmaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa laajenee**. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi

lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielietietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

17.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja kehoillisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaissuomutoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja

materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiintunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisiakäsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja kehoalliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja kehoalliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

17.3 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyhteyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokierroon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatusta tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena

ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

17.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologikasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojahavainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat

esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästävyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologiaa ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

17.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaistaosaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina.

Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineidenturvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmisuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden

tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä lasten kanssa monipuolista ja rikasta pedagogista toimintaa. Toiminnan tavoitteena on laaja-alainen ilmiöiden tarkastelu, jossa eri näkökulmia tuodaan esille. Kaikki arjen toiminta tukee eri oppimisen alueita. Oppimisen alueiden nimeämisellä halutaan tehdä arjen pedagoginen toiminta näkyväksi. Samassa toiminnassa voi yhdistyä monta eri oppimisen aluetta, esim. ulkoilussa liikkuminen, kielelliset taidot ja ilmaisu. Arjen toiminnassa yhdistyvät eri aihepiirit luontevasti. Monen eri aihepiiriin yhtäaikainen tarkastelu ja tutkiminen mahdollistavat laaja-alaisen oppimisen ja lasten eri vahuuksien tukemisen. Lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset. Erilaisten työtapojen käyttö, avoimen vuorovaikutuksen luominen sekä vaihtelevien ja joustavien oppimis- ja leikkiympäristöjen rakentaminen varmistavat yksilöllisen kasvun, kehityksen ja oppimisen.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa painotetaan monikulttuuruuden ja luonnon merkitystä. Kaikki arjen tilanteet ovat oppimistilanteita, joissa huomioidaan myös lasten perushoidon ja siirtymätilanteiden pedagoginen merkitys.

Lasten kielellisten taitojen kehittäminen sisältyy kaikkeen varhaiskasvatustoimintaan, jonka avulla lapsi oppii itseilmaisua sekä keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja. Kielelliset taidot ovat ajattelun, mielikuvituksen ja oppimisen perusedellytys. Lasta kannustetaan kuuntelemaan, puhumaan ja kertomaan kokemuksistaan, tarpeistaan, tunteistaan ja toiveistaan sekä ilmaisemaan mielipiteensä. Lasta kuunnellaan ja kuullaan.

Lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta tehdessään yksin tai osallistuessaan yhdessä muiden kanssa. Varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan rakentuvat lapset myöhemmät taide- mielitymykset. Varhaiskasvattaja antaa aikaa ja tilaa lapsen omille ideoille ja luovuudelle ja auttaa toteuttamaan lapsen ideoita.

Kasvattaja ylläpitää ja vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja innostusta tutkia uutta, lapsen kanssa katsellaan, kuunnellaan, keskustellaan ja iloitaan uusista kokemuksista. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kokemus ylläpitää ja vahvistaa lapsessa oppimisen iloa.

Päivittäinen riittävä ja monipuolinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikuntakasvatuksen tavoitteena ovat lapsen monipuolisten fyysisten perustaitojen harjaannuttaminen, oman kehon hahmottaminen ja ennen kaikkea positiivisten kokemusten ja asenteiden sekä liikunnan ilon välittäminen lapsille. Varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan monipuolinen liikkuminen ohjatusti ja omaehtoisesti sisällä, pihapiirissä ja ympäröivässä luonnossa sekä kehitetään pihaleikkiperinnettä ja erilaisia liikuntaleikkejä. Lapsille opetetaan mahdollisuuksien mukaan myös talviliikuntalajien (hiihto ja luistelu) perusteet ennen esikouluikää.

Pienten lasten päiväunet ja isompien lasten hiljainen lepoaika lisäävät lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kaikille lapsille mahdollistetaan Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa hiljainen lepoaika kesellä päivää. Lapsilla on mahdollisuus levätä ja kuunnella satua tai musiikkia.

Turvallisuus varhaiskasvatuksen arvona tarkoittaa huolehtimista lasten psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsi tulee kuulluksi ja hyväksytyksi ja jokaiselle lapselle on tarpeeksi aikaa. Lapsilla on hyvä ja turvallinen olo, joka mahdollistaa lapsen tasapainoisen kasvamisen, kehittymisen ja oppimisen. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen erityistarpeet. Kasvu-ympäristö ja työyhteisö ovat turvallisia ja kannustavia, jossa uskaltaa yrittää, onnistua ja epäonnistuaakin. Hyvä ja turvallinen varhaiskasvatus rakentuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kasvatuksellisesta vuorovaikutuksesta, jonka tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia.

Esimerkkejä eri oppimisen alueiden sisällöistä:

- Kasvan, liikun, kehityn: jumpat, ruokailu, päivälepo, arkitouhut, ulkoilu, pienet retket; päivittäinen monipuolinen liikkuminen (mm. konttaaminen, kävely, juoksu, hyppiminen, kiipeily, heittäminen), mielilläään luonnossa poluilla ja metsissä sekä hiihtäminen ja luistelu. Opitaan terveelliset ruokatottumukset ja opetellaan maistamaan erilaisia ruokia.
- Kielten rikas maailma: sadut, lorut, keskustelut läsnä toiminnassa joka päivä, eri kieliin (suomen kieli, saamen kielet; englantia; norja) tutustuminen (numerot, tervehdykset jne.), suomenkielisten ja saamenkielisten ryhmien välinen yhteistyö, kielellistä tietoisuutta ja oppimista harjaannuttavat mm. riittelyt, hassut sanat, monipuolinen kirjallisuus, lukeminen, lorut, tarinat ja musiikki.

- Tutkin ja toimin ympäristössämme: asioiden pohtiminen, lelujen tutkiminen (lukumäärän laskeminen, värien mukaan lajittelu, koon mukaan lajittelu jne.), ulkona asioiden tutkiminen ja ihmettely, pienet projektit; monikulttuurisuus ja perinteet; ympäristökasvatus (luontosuhde, ekologisuus, kierrätys, lähiruoka). Opetellaan lintuja, sieniä, marjoja;
- Minä ja meidän yhteisömme: käytöstavat, ryhmäytyminen, omat aikuiset, ryhmien välinen yhteistyö, meidän päiväkotit, meidän kunta, terveen itsetunnon kehittyminen, yhteiset retket ja tapahtumat, ystävyys ja vierailut; monikulttuurisuus osa varhaiskasvatuksen arkea, tunteet, tunteiden ilmaisu; yhteistyö Inarin seurakunnan kanssa;
- Ilmaisun monet muodot: kädentaidot, musiikki, liikunta, draama; teatterinäytökset, konsertit.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET OPPIMISEN ALUEILLA:

- **sadutusmenetelmä otetaan käyttöön kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä**
- **jokainen varhaiskasvatusyksikkö tekee metsäretkiä, tavoitteena myös kokopäivätretket**
- **kierrätykseen perehtyminen ja sen suunnittelu varhaiskasvatusyksikössä**
- **liikkumista sisältyy lapsen jokaiseen varhaiskasvatuspäivään (liikuntasuositus 3h/ kokopäivä)**
- **ulkoilutoiminnan sekä siirtymätilanteiden liikunnallisuuden lisääminen**

18. KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ TARKENTAVIA NÄKÖKULMIA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuriarvojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettiä kehittämistä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniryhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohdaksi on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämisen ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuri- ja kielitaitojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä ruotsia että suomea. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelasta identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatusta järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniryhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavaroja.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohdaksi on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittymisen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatusta tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai –kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25%) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytetty kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oman kulttuurinsa ja suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Inarin kunta on monikulttuurinen ja -kielinen kunta. Inarin kunnan alueella järjestetään varhaiskasvatusta suomeksi sekä inarin-, koltan- ja pohjoissaameksi. Lisäksi matkailu ja luonnon ainutlaatuisuus tuovat mukanaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia Inariin. Varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Muiden kuin suomen- ja saamenkielisten lasten varhaiskasvatus järjestetään suomenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsen omaa kulttuurisuhdetta ja sosiaalisia kontakteja lapsiryhmässä tuetaan. Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Inarin kunnassa järjestetään kielipesätoimintaa inarin- ja koltansaamen kielisenä.

Saamenkielinen varhaiskasvatus

Inarin kunnassa puhutaan kolmea saamenkieltä; inarin, koltan- ja pohjoissaamea. Saamenkielistä varhaiskasvatusta toteutetaan äidinkielisissä päiväkotiryhmissä sekä kielipesissä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja vanhemmat pohtivat yhdessä kielen merkitystä varhaiskasvatuspaikan valinnassa. Saamenkielisissä yksiköissä varhaiskasvatuskeskusteluissa erityisen huomioin kohteena on lapsen kielen kehityksen tukeminen yksilöllisesti ja tiivis yhteistyö perheiden kanssa. Tavoitteena on, että saamenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistaa saamenkieliseen esiopetukseen siirtymisen. Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lasten saamen kielen ja kulttuurin sekä saamelaisen identiteetin vahvistamisessa. Saamenkielen- ja kulttuurin opettamisvastuu jakaantuu kodin, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kesken. Toiminnassa painottuvat saamelaislasten varhaiskasvatuksen ominaispiirteet ja arvot toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa tehdään kiinteää yhteistyötä lasten vanhempien ja suvun sekä saamelaiskulttuurin edustajien kanssa. Äidinkielinen saamenkielinen varhaiskasvatus on tarkoitettu lapsille, joilla äidinkieleksi väestörekisteriin on merkitty saamenkieli ja saamenkieltä käytetään aktiivisesti lapsen kotiympäristössä vähintään lapsen toisena kotikielenä. Kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, on erityisenä tavoitteena vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä.

Monikieliset lapset

Kaksi- ja monikielisyys on rikkaus, joka koskettaa yksilöitä ja yhteisöä kokonaisuutena. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee erityistä osaamista ja ammattitaitoa, jotta he pystyvät tukemaan kaksi- ja monikielisiä lapsia. Varhaiskasvatushenkilöstö rohkaisee lasta puhumaan ja käyttämään kieltä kaikissa arjen tilanteissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, joka työskentelee kaksi- ja monikielisten lasten kanssa, vaaditaan kielellistä tietoisuutta. Erityisen tärkeää on huomioida se, miten lasten kanssa puhutaan ja kommunikoidaan. Myös henkilöstön kielenhuolto ja kielitaidon kehittäminen vaativat jatkuvaa tukea ja koulutusta.

Tutkimukset osoittavat, että pienten lasten kanssa on hyvä puhua ja käyttää johdonmukaisesti huoltajien omaa äidinkieltä. Vähemmistökielen oppiminen monipuolisessa ja virikkeitä tarjoavassa ympäristössä helpottaa myös valtakielen oppimista. Kielellisen kehityksen perusedellytys lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen lisäksi on se, että lapset käyttävät kieltä aktiivisesti keskenään. Aikuisten myönteinen asennoituminen molempia kieliä kohtaan edistää lapsen kehittymistä monikieliseksi.

Lapsen mahdollisuus oman kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen toisten lasten kanssa on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen arjessa lapset pääsevät ilmaisemaan itseään ja he tulevat kuulluiksi ja nähdyksi tasa-arvoisesti lapsiryhmässä. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa painotetaan lapsen oman kulttuuri-identiteetin vahvistamista. Yhteistyössä huoltajien kanssa tuetaan lapsen kasvamista kahteen kulttuuriin. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee eri kielitaustaisten lasten tasapainoista kehitystä ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä edistää heidän kielitaitonsa kehittymistä ja antaa kielellisen valmiuden esi- ja perusopetukseen.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen keskiössä on valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti saamelaislasten kielitaidon kehittäminen ja vahvistaminen sekä saamelaisidentiteetin tukeminen. Saamelaisyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi kasvamisen ja saamelaisidentiteetin tukeminen ovat vahvasti sidoksissa saamelaiskulttuurin perinteisiin arvoihin.

Kielikasvatus ja kielellisen tietoisuuden merkitys korostuvat uhanalaisten saamenkielten osalta varhaiskasvatuksessa. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymiseksi lapsella tulee olla paljon monipuolisia ja saamenkieltä rikastuttavia kielenkäyttömahdollisuuksia päivittäisessä toiminnassa.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa arvostetaan henkilöstön omia murteita sekä kulttuurintuntemusta, joka rikastuttaa kieltä. Henkilöstöllä on mahdollisuus käyttää omia erityistaitojaan, kuten käsityötaitoja, musiikillista osaamista tai perinteisiin elinkeinoihin liittyviä taitoja työssään. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen henkilökunta huoltaa säännöllisin väliajoin kielitaitoaan esimerkiksi osallistumalla kielikoulutuksiin. Resurssihenkilöiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö vahvistaa henkilökunnan kielitaitoa ja kulttuurintuntemusta.

Välineitä saamenkielen vahvistamiseen, jotka rikastuttavat kieltä:

- Muistelusten maailma ja tarinankerronta, sadut, lorut ja runot
- Roolileikit, nukketeatteri ja näytteleminen
- Musiikki, joiut, leuddit, livdet ja laulut
- Radio, tv, videot, lehdet, kirjat, pelit ja muu media
- Varhaiskasvattajien, vanhempien, sukulaisten ja yhteisön kanssa perinteiseen vuotuiskiertoon liittyvät monipuoliset kielenkäyttötilanteet (erilaiset kieliympäristöt mm. työt, käsityöt, käsitöiden tekeminen, luonnossa liikkuminen, laavustelu, retket, tapaamiset, vierailut, ja tapahtumat)
- Kirjoitetun saamenkielen näkeminen yksikön fyysisessä ympäristössä (ilmoitukset, julisteet, kuvataulut, kyltit, ym. tavarat, joissa näkyy teksti)
- Kirjasto- ja museovierailut
- Vuorovaikutus eri-ikäisten saamelaislasten kanssa, esimerkiksi saamenluokkien kanssa tehtävä yhteistyö
- Yhteistyö toisten saamenkielisten varhaiskasvatusyksiköiden kanssa., kielikummiin, saamelaisen median, seurakunnan ja järjestöjen kanssa
- Vanhemmille suunnatut keskustelu- ja koulutustilaisuudet

Saamelaislasten kielitaidon vahvistamiseen ja kulttuurinmukaisen toiminnan sisältöön löytyy menetelmiä ja materiaalia esimerkiksi seuraavista lähteistä:

- Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas (SaKaste-hanke 2012 - 2013, Saamelaiskäräjät 2013)
- Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille (Saamelaiskäräjät 2015)
kuati.fi-saamenkielinen varhaiskasvatusmateriaalipankki (Saamelaiskäräjät 2016)
- saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma (Pohjois-Suomen sosiaalialan kehittämisohjelma 2007-2009, Saamelaiskäräjät 2009)

19. TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle riittävä tuki varhaiskasvatuksessa. Kaikki lapset tarvitsevat tukea jossain elämänsä ja kehityksensä vaiheessa ja usein riittää se, että lapsi pääsee mukaan suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja henkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tuen tarve. Tuen tarve voi tulla esille myös neuvolan tai varhaiserityisopettajan toimesta. Lapsi voi tarvita tukea motorisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Lapsi voi tarvita tukea myös kaksikielisyyteen kasvamisessa tai lahjakkuuden vahvistamisessa. Tuen tarvetta voi syntyä myös tilanteissa, jossa lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään. Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan yleisenä, tehostettuna tai erityisenä **tukena**.

Varhaiserityisopettajan tehtävät painottuvat pedagogiseen ohjaukseen ja opettamiseen sekä kouluvalmiuksien tukemiseen. Lisäksi varhaiserityisopettajan tehtäviin kuuluu tukea tarvitsevien lasten kuntoutuksen ohjaus ja varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta yhteistyössä huoltajien ja eri toimijoiden kanssa.

Sivistystoimissa toimii koulukuraattori, joka tukee tarvittaessa varhaiskasvatuksessa esikouluun siirtyviä lapsia ja heidän perheitään erilaisiin kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Huoltajat voivat pyytää koulukuraattorin tukea myös kotona tapahtuvissa elämäntilanteen muutoksissa.

Tukipalvelujen tarve selvitetään yhdessä lasten huoltajien kanssa käytävissä lapsen Vasu-keskusteluissa tai palvelussuunnitelma- tai kuntoutuspalaverissa. Varhaiskasvatuksen tukipalveluja ovat terveydenhoitajien

palvelut, terapia- ja konsultaatiopalvelut sekä lastensuojelu- ja kehitysvammahuollon palvelut. Monialainen hyvä yhteistyö lapsen arkipäivän aikana mahdollistaa lapsen edun mukaisen kehityksen ja oppimisen tuen. Tukitoimina voi olla lapsiryhmässä toimiva avustaja, lapsiryhmän pienentäminen ja henkilöstöresurssien sekä osaamisen vahvistaminen. Lasten huoltajat ja varhaiskasvatushenkilöstö voivat olla suoraan yhteydessä varhaiserityisopettajaan ja terapeutteihin lapsen kehitystä koskevissa asioissa. Tuen järjestämisen peruslähtökohtia ovat lapsen sekä koti- ja oppimisympäristön tunteminen sekä riittävät resurssit.

Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa on osa jokapäiväistä kasvatustoimintaa, jossa tuetaan lapsen yksilöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista. **Tehostettu tuki** on pidempiaikaista ja laajempaa sekä pedagogista että rakenteellista tukea lapsille, joille yleinen tuki ei riitä. **Erytynen tuki** tulee kysymykseen silloin, kun lapsi tarvitsee vahvaa kokoaikaista ja laajaa-alaista tukea. Tuen järjestäminen edellyttää erityispedagogista osaamista ja monialaista yhteistyötä.

Lastensuojelu on lapsen hyvinvoinnin turvaamista, mikä edellyttää perheen ja eri toimijatahojen vastuunottoa lasten hyvinvoinnista. Lastensuojelun kokonaisuus koostuu peruspalveluista, ehkäisevästä lastensuojelusta ja lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Lapsiperheillä on mahdollisuus saada tarvittaessa kotipalvelua lasten- ja kodinhoitoon sekä perhetyöntekijän palveluja. Kodinhoitopalveluja haetaan vapaamuotoisella hakemuksella tai kiireellisessä tapauksessa puhelimitse Inarin kunnan palveluohjaajalta. Kun perhe tarvitsee perhetyöntekijän palveluja tms. perheen tukipalveluja tai apua, huoltaja ottaa yhteyttä Inarin kunnan sosiaalityöntekijöihin. Lastensuojelun perhetyö tukee perheitä elämän eri tilanteissa, esimerkiksi arkielämän hallinnassa, vanhemmuudessa, ristiriitojen selvittämisessä ja yllättävissä muutostilanteissa. Avun ja tuen hakeminen ajoissa on lapsen ja perheen edun mukaista ja varhainen riittävä tuki myös ennaltaehkäisee vaikeuksien kasaantumista.

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan eri viranomaisten ym. jotka toimivat työssään lasten ja nuorten kanssa, on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen huoltajansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi edellyttäen, että ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa pyynnön tekemiseen johtaneet syyt. Lastensuojelulain muutoksella laajennettiin niiden henkilöiden ilmoitusvelvollisuutta, joilla on lastensuojelulain mukainen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Näiden henkilöiden velvollisuutena on tehdä ilmoitus poliisille silloin, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta. Poliisille tehdyn ilmoituksen lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee tehdä lapsesta myös lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu lastensuojeluilmoitus.

20. YHTEISTYÖ LAPSEN, HUOLTAJAN JA MUIDEN ASIAANTUNTIJOIDEN KANSSA TUEN AIKANA

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammais- palveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jakamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Lapsen tuen tarve ilmenee yleensä varhaiskasvatushenkilöstön ja huoltajien havaintojen perusteella ja tarvittaessa lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi sovitaan pidettäväksi yhteinen palaveri, johon kutsutaan mukaan varhaiserityisopettaja sekä tarvittaessa muitakin asiantuntijoita. Varhaiserityisopettaja huolehtii monialaisen työryhmän koollekutsumisesta, järjestelyistä, Vasun kirjaamisesta sekä arvioinnista ja seurannasta yhteistyössä lapsen huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Tuen tarve voi tulla esille myös yhteistyössä neuvolan kanssa, esimerkiksi kun lapselle tehdään laaja-alainen neuvolatarkastus (1,5 v ja 4 v), johon lastenneuvolatoiminnasta annetun asetuksen mukaisesti pyydetään tietoja myös varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatushenkilöstö pyytää vanhempia ilmoittamaan 1–2 kk ennen laajaa neuvolatarkastusta tarkastusajankohdan, jonka jälkeen heidän kirjallisella luvallaan neuvolaan toimitetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Neuvolakäynnin jälkeen terveydenhoitajat välittävät tarkastuksesta saadut tiedot myös varhaiskasvatushenkilöstölle. Mikäli neuvolatarkastuksessa ilmenee lapsen tuen tarvetta, sopii terveydenhoitaja huoltajien kanssa yhteistyöstä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa sekä tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän koollekutsumisesta.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä koulujen opettajien kanssa erityisesti lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esikouluun tai kouluun. Lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta perusopetukseen koulun rehtori ottaa yhteyttä siirtopalaverin järjestämisessä varhaiserityisopettajaan tai yksikön esimieheen, jonka kanssa sovitaan palaverin ajankohdasta ja varhaiskasvatuksen edustajien koollekutsumisesta. Siirtopalaverit pidetään koulupiireittäin vuosittain maaliskuun aikana, jotta yhteistyöhön ja opetuksen suunnitteluun jää riittävästi aikaa ennen koulun alkamista.

Kun lapsella on erityisen tuen tarve, sovitaan koulun henkilöstön kanssa yhteisestä siirtopalaverista. Pala-veriin osallistuu huoltaja, varhaiserityisopettaja, varhaiskasvatustyöryhmän edustaja, lapsen tuleva opettaja sekä tarvittaessa esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Siirtopalaverissa käydään läpi lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvä tuen tarve. Tiedonsiirto opettajalle tuo jatkumon yhteistyöhön ja varmistaa lapsen sujuvan siirtymisen varhaiskasvatuksesta kouluun sekä riittävän tuen jär-jestämisen lapselle. Vastuu tiedon siirtämisestä on sekä lähettävällä että vastaanottavalla taholla ja siirty-mäkohdassa varhaiserityisopettajalla tehostetun tai erityisen tuen piirissä olleista lapsista.

21. TUEN TOTEUTTAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

Varhaiskasvatuksen yleinen tuki

Alle kouluikässä tapahtuva mahdollisimman varhainen ja riittävä tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaaminen varmistavat lapsen tasapainoisen kasvun, kehittymisen ja oppimisen sekä ennaltaehkäisee ongelmia ja oppimisvaikeuksia. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on huolehtia, että jokaisen lapsen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet tulevat otetuksi huomioon varhaiskasvatuksessa huoltajien, henkilöstön ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatushenkilöstön ja muun henkilöstön keskinäisellä yhteistyöllä kehitetään varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja -kulttuuria sekä oppimisympäristöä niin, että yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja vastata lasten erilaisiin tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Yleistä tukea ovat mm. lapsen toiminnan ohjaaminen, päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointi, pienryhmätoiminta sekä puhetta tukevat ja korvaavat keinot.

Varhaiskasvatuksen tehostettu tuki

Mikäli varhaiskasvatuksen yleinen tuki ei lapselle riitä, järjestetään hänelle tehostettua tukea. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena ja se perustuu pedagogiseen arvioon, joka tehdään varhais erityisopettajan johdolla yhteistyössä huoltajien ja monialaisen työryhmän kanssa. Lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lasten huoltajien, henkilöstön ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Tehostettu tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään lapselle tehtävän Vasun mukaisesti. Tuki on pidempi aikaista, säännöllistä ja päivittäistä ja se voi sisältää useita pedagogisia tukimuotoja samanaikaisesti. Tehostettu tuki sisältää erityispedagogisia menetelmiä ja rakenteellisia tukitoimia, joita ovat esimerkiksi lapsiryhmän pienentäminen, ryhmäavustaja, apuvälineiden ja tukiviittomien käyttö. Arviointia tehdään säännöllisesti yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Tehostettua tukea koskevat tiedot kirjataan lapsen Vasun

Varhaiskasvatuksen erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle järjestään erityistä tukea silloin, kun tehostettu tuki ei ole riittävä. Lapselle järjestettävän erityisen tuen perusteena on yleensä erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Erityistä tukea saavat lapset ovat pääsääntöisesti pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Inklusioperiaatteen mukaisesti erityinen tuki on lapsen yksilöllisten tavoitteiden mukaista varhaiskasvatusta lapsen tarpeiden mukaisesti muokatussa toiminta- ja kasvatusympäristössä. Erityisen tuen järjestämisessä tarjotaan useimmiten useita ja samanaikaisia tukitoimia esimerkiksi ryhmäavustaja, apuvälineitä, vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan varhaiserityisopettajan johdolla henkilökohtainen Vasu, pedagoginen kokonaissuunnitelma, johon kirjataan lapsen vahvuudet, oppimisen pulmat, tarvittavat tukitoimet sekä yhteistyökumppanit. Varhennettuun esiopetukseen osallistuvalla lapsella tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Erityisen tuen tarpeen arviointi ja tuen suunnittelu edellyttävät lapsen kehityksen tuntemusta, erityispedagogista osaamista sekä laajaa monialaista yhteistyötä. Lapsen edun mukaisen erityisen tuen järjestäminen edellyttää tavoitteellista, avointa ja säännöllistä yhteistyötä huoltajien, varhaiskasvatushenkilöstön sekä monialaisen asiantuntijaryhmän kesken. Erityisen tuen järjestämiseen liittyy keskeisesti säännöllinen arviointi ja seuranta. Yhteistyön ja tiedonkulun merkitys korostuu sitä enemmän, mitä enemmän tukea lapsi tarvitsee kehityksessä ja oppimisessa ja mitä kauempana erityispalvelut sijaitsevat.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET LAPSEN TUEN TOEUTTAMISESSA:

- **riittävä tiedonsiirto huoltajien ja henkilöstön välillä, henkilöstön/yksiköiden välillä**
- **monialaisen yhteistyön kehittäminen**
- **lapsen tuki osaksi koko ryhmän varhaiskasvatustoimintaa**

22. LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA TUEN AIKANA

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata osiossa Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvienkäyttö
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) tehdään huoltajien, lapsen, henkilöstön ja tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän kanssa yhdessä. Lapsen Vasun avulla opitaan tuntemaan lasta paremmin ja löydetään tapoja ohjata lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen Vasu on jatkuva prosessi, jossa korostuu lapsen yksilöllisyys sekä lapsen ja vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksen toteuttamisen suunnittelussa. Vasun toteutumista arvioidaan Vasu-keskusteluissa yhdessä vanhempien kanssa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

23. PEDAGOGINEN TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaihtus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin osioissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Varhaiskasvatussyksiköiden laadun arviointi on jatkuva prosessi. Asiakaslähtöisyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen, hyvin toimiva työyhteisö sekä johdon sitoutuminen ovat avainasemassa laadunarvioinnissa. Varhaiskasvatusjohtaja vastaa kunnan varhaiskasvatuksen linjauksista sekä strategiasta ja niiden tiedottamisesta perhepäivähoidon, päiväkotien, ryhmäperhepäiväkotien sekä kielipesien henkilöstölle ja huoltajille. Varhaiskasvatusjohtaja vastaa kunnan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arvioinnista toimintakauden päättyessä. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan tehdään tarvittaessa tarkennukset vuosittain.

Esimiehet huolehtivat siitä, että henkilöstöllä on riittävä tieto kunnan varhaiskasvatustoimintaa ohjaavista periaatteista. Esimiehet varmistavat, että varhaiskasvatuksen tavoitteet toteutuvat joka ryhmässä ja vastuualueensa pedagoginen toiminta on Vasun mukaista. Pedagogisen toiminnan, henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen sekä vanhemmilta saadun palautteen kautta arvioidaan, onko henkilöstön ja esimiehen osaaminen ajan tasalla. Varhaiskasvatushenkilöstö sitoutuu aktiivisesti uuden oppimiseen, jatkuvaan koulutukseen sekä hyvien käytänteiden jakamiseen henkilöstön välillä.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen ovat osa jokaisen ammattiryhmän tehtäväkuvaa. Laadunhallinnan kannalta on olennaista säännöllisesti arvioida ja tavoitteellisesti seurata varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta sekä omien työtapojen toimivuutta. Henkilöstön tehtävänä on seurata ja arvioida vuosittain kunnan ja lapsen Vasun toteutumista arjessa.

Pedagogisen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen tavoitteena on osaava työyhteisö, joka tiedostaa muutostarpeet liittyen esimerkiksi omiin toimintatapoihin, oppimisympäristön muokkaukseen, erilaisten työtapojen hyödyntämiseen tai toimintakulttuurin kehittämiseen.

Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla pedagogisen toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään monialaisten yhteistyötahojen kautta saatua tietoa. Näiden tietojen avulla henkilöstö arvioi yhdessä huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa, onko tuen tarve riittävää ja oikeanlaista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen varmistamiseksi.

Toimintayksiköissä pedagogisen toiminnan arviointia toteutetaan mm. huoltajien ja henkilöstön päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa sekä lapsen Vasu-keskusteluissa. Keskusteluista saatu palaute käsitellään ensisijaisesti huoltajan kanssa. Tarvittaessa palautekeskustelua jatketaan henkilöstön yhteisissä palavereissa sekä esimiesten ja varhaiskasvatusjohtajan välillä.

Pedagogisen toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä tärkein palaute tulee lapsilta. Keskustelemalla lapsen kanssa, havainnoimalla lasta ja pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan merkittävää tietoa lapsen oppimisesta sekä varhaiskasvatustoiminnasta. Lapsilta saatu palaute otetaan huomioon varhaiskasvatustoiminnan kehittämisessä.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämistavoitteita ovat lapsen kielellisen kehityksen arviointi- ja dokumentointilomakkeiden luominen ja käyttöönotto.